

De stemmeløse ofre

- et kriminologisk blik på behandlingen
af landbrugsdyr i Danmark

Gruppe 21: Mads Froulund Henriksen
Speciale: Kriminologi 4. semester 2018
Aalborg Universitet
Vejleder: Nichlas Permin Berger
Antal ord: 26460

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<http://www.studerende.aau.dk/Eksamenssnyd+-+hvordan+undg%C3%A5r+du+det%3F/>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

The object of this master thesis has been to study the treatment of farm animals in the Danish livestock industry as perceived by Danish livestock farmers and an animal welfare organization. The study has additionally focused on the laws that serve to protect animals, by examining how they work in practice and whether any regulations should be made to improve the welfare of farm animals. The decision to study the treatment of farm animals from the perspectives of livestock farmers and an animal welfare organization was made due to an assumption that these actors represent somewhat contrasting views of what constitutes acceptable treatment of animals and they are, at the same time, essential figures in the debate of animal welfare. Therefore, by comparing the attitudes of these representatives, the study has sought to understand, where they stand regarding different aspects of the wellbeing of farm animals, e.g. the animal welfare legislation, their definition of animal welfare and their attitudes toward each other's roles.

The enquiry of this study is explorative, as it seeks to shed a new light on a topic that has received a lot of attention, especially within recent years, but despite being a warm topic in general, it is basically untouched in the field of criminology and the social sciences.

The data collection was carried out by conducting semi structured interviews with five livestock farmers, a representative from an animal welfare organization and a representative from the Danish veterinary and food administration. The latter was a veterinarian, whose work primarily consisted of making unannounced on-farm inspections to enforce the animal welfare legislation. The veterinarian was interviewed to get an insight into legislative procedures and to get answers to questions such as; why some violations of the animal welfare legislation weren't being sanctioned. He also contributed with knowledge about general conditions in the agriculture, which proved useful in the other interviews as well. The interviews were all performed over the phone and they averaged a duration of approximately thirty minutes.

Some of the most significant findings of this master thesis have been the way in which the represented livestock farmers neutralize allegations of animal maltreatment, by either minimizing the seriousness of their practices or condemning those, who criticize them, but also the fact that some of their neutralizations are to be considered valid and that it is sometimes those who do the condemning that are in the wrong. Another significant finding has been an insight into the illegal practice of systematic tail docking, which is a law that the law enforcers are incapable of enforcing, because they simply cannot prove that this law has been broken, if the livestock farmer under investigation tells them that he had a valid reason for tail docking the pigs.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Baggrund	7
Indledning	7
Problemfelt	9
Lovgivningen i praksis	11
En revurdering af forholdene i den danske husdyrproduktion	12
Forskningsfronten	14
Risikofaktorer i landbruget	14
Divergerende holdninger til behandlingen af landbrugsdyr	16
Afgrænsning	17
Problemformulering	18
Begrebsafklaring	19
Kriminologisk relevans	20
Videnskabsteori	21
Socialkonstruktivisme	21
Karl Mannheims videnssociologi	21
Teori	22
Neutraliseringsteknikker	22
Teorien i et samtidsperspektiv	24
Rutineaktivitetsteori	25
Relevans	26
Metodiske overvejelser	26
Forskningsdesign	26
Metodetilgang	27
Eliteinterview	30
Operationalisering	32
Opbygning af interviewguides	32
Rekruttering af informanter	34
Beskrivelse af informanter	35
Etiske overvejelser	37
Transskribering	38

Kvalitetskriterier.....	39
Reliabilitet.....	39
Validitet	40
Generaliserbarhed	40
Analysetilgang.....	41
Analyse.....	43
Landmænds arbejdsvilkår og udviklingen af landbruget	43
Danmarks dyrelovgivninger	46
Holdninger til de danske dyrelovgivninger	46
Dyrelovgivningernes konsekvenser for landmænd	49
De lovgivningsmæssige og forebyggende processer	51
Halekupering af grise.....	53
Definition af dyrevelfærd	57
Kontrol.....	59
Kontrolbesøg.....	59
Intern kontrol	60
Holdninger til den danske husdyrproduktion	62
Aktørernes syn på hinanden.....	63
Konklusion.....	66
Litteraturliste	69
Bilag 1	73

“A full grown horse or dog is beyond comparison a more rational, as well as a more conversable animal, than an infant of a day or a week, or even a month old. But suppose they were otherwise, what would it avail? The question is not, Can they reason, nor Can they talk, but, Can they suffer?”

(Bentham, 1789)

Baggrund

Inspirationen til at lave en kriminologisk undersøgelse med fokus på dyr er opstået lidt tilfældigt. Det var ikke en gren af kriminologien, som jeg, forinden udformningen af mit speciale, var bekendt med, og det har heller ikke været en del af pensum på uddannelsen. Jeg faldt over det, da jeg søgte efter kriminologiske emner, hvor det stod listet under betegnelsen 'green criminology'. Efter at have læst om det og var blevet mere fortrolig med emnet, steg min interesse også, og jeg begyndte at kunne se relevansen i at lave en undersøgelse omhandlende dyr. Det var dog stadig uvist, hvordan jeg ville operationalisere emnet til en specifik problemstilling, da meget af den litteratur der er skrevet på området, beskæftiger sig med det på et overordnet plan, hvor der primært beskrives, hvordan menneskers behandling af dyr er uforsvarlig, bl.a. ud fra filosofiske, biologiske og religiøse ståsteder. Der er dog ikke udført meget forskning, hvor man har identificeret et konkret problem og indsamlet data om det. Så det har ikke været oplagt lave en undersøgelse, som byggede videre på resultater eller hypoteser fra tidligere studier.

Jeg valgte derfor, som udgangspunkt, at tænke emnet ind i en dansk kontekst og lave en brainstorm over, hvilke retninger der var tilgængelige at undersøge. I den proces indsnævrede jeg undersøgelsesområdet til tre muligheder, som bestod af landbrugsdyr, forsøgsdyr og underholdningsdyr. Hver af disse vil jeg mene havde en berettigelse som et kriminologisk studie, men jeg skulle vælge et, og valget faldt på landbrugsdyr. Begrundelsen var, at jeg så flest muligheder i at beskæftige mig med landbrugsdyr, både fordi omfanget af landbrugsdyr er væsentligt større end forsøgsdyr og underholdningsdyr, men også fordi det er et felt, hvor der er mange forskellige aktører involveret, hvilket betød at jeg havde større frihed i forhold til, hvilket perspektiv jeg tog på undersøgelsen.

Indledning

Dyrevelfærd er et begreb, som begyndte at få indpas i vestlige retsprincipper i det 19. århundrede, og i takt med at relationerne mellem dyr og mennesker har udviklet sig, er dyrs velbefindende i større grad kommet i søgelyset (Hansen 2012: 2). Det har principielt ikke altid været menneskets pligt at vise interesse for dyrs velfærd, da menneskets forhold til dyr ikke altid har været så sammenflettet, som vi ser det i dag, men efter at vi begyndte at domesticere dyr, så er argumentationen, at de herefter er blevet vores ansvar (Ricard 2015: 8-9). Dyr er altså en integreret del af vores hverdag, og derfor er vores behandling af dem relevant at kigge nærmere på. I dette speciale undersøges behandlingen af landbrugsdyr i Danmark ud fra et lovgivningsmæssigt

perspektiv for at afdække, hvor effektiv dyrelovgivningen er i forhold til at sikre en god dyrevelfærd. Ligeledes vil det blive undersøgt, hvordan holdninger til behandlingen af landbrugsdyr kommer til udtryk gennem interviews med landmænd og andre organisationer af interesse, da disse holdninger har indvirkning på, hvordan behandlingen af landbrugsdyr finder sted i praksis. Historisk set har synet på dyr undergået en stor forandring. Den middelalderlige filosof, Thomas Aquinas, præsenterede bl.a. et syn på dyr, som lød på, at handlinger begået mod dyr bør betragtes som moralsk irrelevante. Ifølge ham var mishandling af dyr dog moralsk forkasteligt, ikke pga. hensyntagen til dyrene, men fordi dyremishandling kan lede til voldelige handlinger mellem mennesker. Denne tankerække byggede den tyske filosof, Immanuel Kant videre på, da han udtalte: *”He who is cruel to animals becomes hard in his dealings with men”* og *“tender feelings, toward dumb animals develop humane feelings toward mankind”* (Sullivan 1989). Tankestrømningen opponerede altså imod dyremishandling, fordi opfattelsen var, at vores behandling af dyr kunne projicere sig til vores behandling af mennesker. Det var også denne slags ræsonnement, som var fremherskende i dannelsen af den første dyreværnsorganisation (Cazaux 1999: 108)..

René Descartes påstod, at dyr manglede en bevidsthed og ikke var i stand til at kommunikere eller at føle smerte og glæde. I dette Kartesiske synspunkt sidestilles dyr derved med maskiner (Ibid: 108). Dette synspunkt er senere blevet stærkt udfordret. Charles Darwin har bl.a. konstateret, at dyr er i stand til at føle smerte, glæde, lykke og sorg ved at katalogisere den måde, de udtrykker sig på i forskellige situationer. Senere videnskabelige undersøgelser understøtter idéen om, at dyr, i varierende grad, er i stand til at føle, både ud fra den måde de reagerer, når de udsættes for visse stimuli og ved at teste deres kognitive evner. De kan forstå, tænke og lære, hvilket indikerer, at de er følende væsener, men det diskuteres til stadighed, i hvilken udstrækning de påvirkes af smerte. For selvom de kan føle smerte, så er deres oplevelse af smerte svær at placere på en smerteskala, da vi ikke kan kommunikere ordentligt med dem (Dawkins 2006: 4-6). For mange er det åbenlyst, at grise føler en stærk momentan smerte, når de får klippet halen, men grundet et element af usikkerhed, så findes der stadig et råderum for skeptikere og folk, der profiterer på dyrs lidelser. I dette speciale argumenteres det dog, at tvivlen skal komme dyrene til gode, og der arbejdes ud fra en forståelse, at dyr – landbrugsdyr – er i stand til at føle smerte på en måde, der berettiger dem til at blive behandlet med høj moralsk betragtning.

Som nævnt er dyr meget forskellige fra hinanden, og derfor er der også i lovgivningen eksempler på forskelsbehandling af dyr. Dette kan eksempelvis ses i et udsnit af bekendtgørelsen om halekupering og kastration af dyr.

Bekendtgørelsen om halekupering og kastration af dyr (Fødevarestyrelsen (2017))

§ 1. Dyr må kun halekuperes, hvis det konkret er påkrævet af veterinære hensyn. Dyret skal bedøves, inden kuperingen foretages.

Stk. 2. Får og svin må dog herudover halekuperes i overensstemmelse med §§ 3-4.

Stk. 3. Hunde må desuden halekuperes i overensstemmelse med bekendtgørelse om halekupering af visse hunderacer, men hunden skal bedøves, inden kuperingen foretages.

§ 2. Halekupering af dyr skal altid foretages af en dyrlæge, medmindre andet følger af § 3, stk. 2, eller § 4, stk. 3.

§ 3. Lam kan halekuperes ved anvendelse af elastrator, hvis det sker inden for dyrets 2.-7. levedøgn. Den tilbageværende halestump skal kunne dække anus og vulva.

Stk. 2. Halekupering efter stk. 1 kan foretages af producenten uden forudgående bedøvelse af lammet.

§ 4. Svin må ikke halekuperes rutinemæssigt.

I denne del af lovgivningen illustreres det, hvorledes lovkravene er forskellige for dyrearter og aldersklasser, og det indikerer, at vi ikke kan eller bør behandle dyr ens, da de differentierer sig fra hinanden på flere områder. Der er også valgt at tage udgangspunkt i ovenstående lovpassage, da den omhandler en problematik, der vil blive henvist til flere gange i dette speciale.

Problemfelt

Dette afsnit har til formål at konkretisere, hvori der ligger et problem med henblik på den måde, landbrugsdyr behandles på i Danmark, samt hvorvidt behandlingen af dyrene er i overensstemmelse med lovteksterne på området.

Danmark er det land i verden, hvor der er flest svin pr. indbygger, og det er det tredje mest svinetætte land i verden, når det kommer til svin pr. km² (Holmstrup et al. 2018: 59). Derudover er det danske kødindtag blandt verdens største med en måling på 90-100 kg/år/indbygger (Ibid.: 8). Fødevarestyrelsen lavede i 2015 en opgørelse over, hvor mange dyr der blev slagtet i det pågældende år i Danmark, og antallet var på omtrent 115 millioner dyr, hvoraf størstedelen var svin (18.851.433) og slagtekyllinger (95.681.399) (Fødevarestyrelsen 2016: 47). Danmark er altså, trods dets lille størrelse, en ledende figur, når det kommer til landbrug og husning af landbrugsdyr, og netop dette gør det relevant at tage udgangspunkt i Danmark og undersøge, hvordan landbrugsdyrs leveforhold er, samt hvorvidt de behandles på en måde, som er i overensstemmelse med lovgivningen, og som kan vurderes at være etisk korrekt.

Ved en redegørelse af, hvordan behandlingen af landbrugsdyr forholder sig i Danmark, kan der i første omgang henvises til antallet af lovovertrædelser, der er fundet i forbindelse med en stikprøvekontrol foretaget af fødevarestyrelsen i 2015. Nedenstående tabel viser nøgletallene fra denne kontrol.

Tabel 1. Oversigt over overtrædelser

Antal besætninger i alt.	Antal besætninger med indskærper.	Antal besætninger med påbud.	Antal besætninger meldt til politiet.	Antal besætninger uden anmærkninger.
1158	203	7	12	947

Som det fremgår af tabellen, blev der i 2015 fundet 222 lovovertrædelser hos i alt 1158 besætninger (Fødevarestyrelsen 2016: 31). Dette svarer til en overtrædelsesprocent på 19,7%. Det er altså omtrent hver femte besætning indenfor landbrugsområdet, som, i større eller mindre grad, ikke har efterlevet de regler, der er med henblik på hold af landbrugsdyr, hvilket kan betragtes som et betydeligt omfang. Besætninger i landbruget kan ved kontrol få én af tre sanktioner; indskærpelse, påbud og politianmeldelse. En indskærpelse, som er den hyppigst forekommende sanktion, gives af fødevarestyrelsen ved mindre overtrædelse af reglerne. En landmand vil, i denne sammenhæng, blive informeret om, at reglerne skal overholdes, og der følges efterfølgende op med en gebyrbelagt kontrol. Et påbud foretages ved en vedvarende misligholdelse af reglerne. I sådan et tilfælde bliver landmanden konkret vejledt om, hvad der skal gøres for at overholde reglerne, og der bliver også fulgt op med en gebyrbelagt kontrol. Der kan foretages en politianmeldelse ved grove overtrædelser, såsom omfattende vanrøgt, og der følges ligeledes op med en gebyrbelagt kontrol. Hvis en landmand ikke retter op på forholdene, så kan en indskærpelse blive til et påbud, og et påbud kan blive til en politianmeldelse (Fødevarestyrelsen 2016: 27).

Af fødevarestyrelsens årsrapport fremgår det, at det er ved svinebesætninger, at der ses det største antal regelbrud. Disse besætninger udgør 110 af de fundne overtrædelser, hvilket svarer til næsten halvdelen af alle overtrædelser, og dette til trods for at svinebesætningerne kun udgjorde 24,53% af de besætninger, som blev kontrolleret af fødevarestyrelsen (Fødevarestyrelsen 2016: 31). Der findes derved et skævt forhold med henblik på overtrædelser ved de forskellige dyrearter.

Lovgivningen i praksis

Som redegjort for, så er det fødevarestyrelsen, som har til opgave at sikre, at dyrelovgivningerne overholdes. Dette foregår ved nulpunktsskontrol og prioriteret kontrol. Ved en nulpunktsskontrol foretages der en tilfældig udvælgelse af besætninger, og ved en prioriteret kontrol udpeges bestemte besætninger på baggrund af visse risikoparametre. I 2015 blev der foretaget nulpunktsskontrol ved 88% af besætningerne og prioriteret kontrol ved 12% af besætningerne. Begge kontroller foregår således, at en tilsynsførende fra fødevarestyrelsen gennemgår besætningen og derved får et indtryk af den som helhed. Dernæst udvælges nogle områder, som undersøges nærmere. Hvis der ikke gives anledning til at tro, at reglerne ikke overholdes ud fra de udvalgte områder, så afgrænses kontrollen til disse. Hvis det ikke er tilfældet, så kan den tilsynsførende foretage en vurdering af, hvorvidt der er behov for at udvide omfanget af kontrollen (Fødevarestyrelsen 2016: 28). Dermed er det således ikke hele besætninger, der kontrolleres, når fødevarestyrelsen foretager kontrol, og det betyder også, at antallet af overtrædelser kan være større, end hvad opgørelserne viser.

Selvom disse kontroller er eksempler på, hvordan lovgivningen overholdes i praksis, så er der alligevel visse områder af lovgivningen, der tilsyneladende ikke kontrolleres for, hverken under nulpunktsskontrol eller prioriteret kontrol. Jævnfør 'bekendtgørelsen om halekupering og kastration af dyr', så står der skrevet i §4, at svin ikke må halekuperes rutinemæssigt. Denne lov er oprettet, fordi det er et smertefuldt indgreb for grisene og bør kun udføres under særlige omstændigheder. Alligevel er det registreret, at 97% af de danske svin halekuperes. Med så højt et tal kan det konkluderes, at rutinemæssig halekupering forekommer ved næsten samtlige landbrugsbedrifter. Rutinemæssig halekupering er altså en klar overtrædelse af loven, men påfaldende nok er denne del af lovgivningen ikke noget, der kontrolleres for af fødevarestyrelsen ved deres kontrolbesøg (Holmstrup et al. 2018: 48). Der er således tale om et stort omfang af egentlige lovovertrædelser, som systematisk ignoreres. Et tal så højt som 97% er også bemærkelsesværdigt i sig selv, for selvom det ikke er noget, der kontrolleres for og bliver håndhævet, så er det alligevel en lovovertrædelse, som landmændene, velvidende at det ikke er tilladt, begår. Derfor kan man undre sig over, hvorfor denne praksis er så anerkendt blandt landmændene. Jes Harfeld, lektor på institut for læring og filosofi, mener, at selvom halekupering foretages for at forhindre halebid blandt grise, så er det pga. de forhold, som grisene lever under, at det overhovedet er nødvendigt at halekupere. Grise kan nemlig blive stresset, når de står tæt op ad andre grise, og det er i disse situationer, at de ofte tyr til at bide hinanden i halerne. Så hvis det ikke var, fordi at det system som grisene er indlejret i, gav problemer med halebid, så ville det heller ikke være nødvendigt at halekupere.

Harfeld nævner også, at der indenfor landbruget er en diskurs om, at grisene gøres en tjeneste ved at blive halekuperet, da det forhindrer halebid, som vil lede til endnu større smerte end halekuperingen, men ifølge Harfeld forholder de sig kun til symptomet på problemet og ikke årsagen, som er de tætte forhold grisene lever under. (Frandsen 2012: 17).

En anden del af lovgivningen, som heller ikke sanktioneres ved kontrollerne, er mavesår hos søer. Mavesår opstår, når søerne ikke fodres efter deres fysiologiske behov, og i dyreværnsloven står der skrevet følgende:

§2 Enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer
(Dyreværnsloven, kap 1).

Man kan undre sig over, at dette heller ikke er noget, der kontrolleres for, især når det oplyses, at 51% af de danske søer lider af mavesår (Holmstrup et al. 2018: 48). Der lader altså til at være nogle mangler i forhold til den måde, loven håndhæves indenfor landbrugssektoren, hvilket giver anledning til at undersøge dette nærmere.

En revurdering af forholdene i den danske husdyrproduktion

I ovenstående er der redegjort for nogle konkrete eksempler på områder af lovgivningen, som udgør et problem i praksis. Det kan dog argumenteres, at det ikke kun er forhold, som berøres i lovgivningen, som kan indgå i en diskussion af, hvorvidt den måde landbrugsdyrene behandles på er forsvarlig. I denne del af problemfeltet lægges der vægt på nogle af de standardiserede foretagender indenfor landbruget, som kan indikere dårlig dyrevelfærd, men som er lovlige.

Det industrielle landbrug i Danmark kører efter en procedure, der har for øje at effektivisere produktionen af dyr, hvor udbuddet af kød skal leve op til det store forbrug, der er. Det store produktionspres sørger for, at der kan købes kød og andre animalske produkter til billige priser og samtidig bevares konkurrencedygtigheden. I mange tilfælde har det dog negative konsekvenser for dyrene. I 2016 var det bl.a. 18% af alle søer, som var selvdøde eller måtte aflives, og dette tal er en fordobling af, hvad det var for 25 år siden. Denne drastiske stigning i dødelighed hænger sandsynligvis sammen med det øget produktionspres, som søerne udsættes for, hvor de til stadighed skal give fødsel til flere og flere grise. Produktionspresset ses også ved slagtekyllingerne, hvor mange års intensivt avlsarbejde har ført til, at de vokser sig større i en hurtigere fart, men i de fleste

tilfælde kan benene ikke følge med den hurtige vækst, hvilket påvirker deres evne til at gå. En undersøgelse fra 2011 viser, at det var under 1% af alle slagtekyllingerne, som kunne gå helt ubesværet. Der er derfor blevet langt færre slagtekyllinger, som kan gå helt ubesværet. Til gengæld er der også færre kyllinger, som slet ikke eller næsten ikke kan gå, så det er ikke kun en negativ udvikling (Ibid.: 49).

Et andet omdiskuteret emne har været kastration af hangrise uden bedøvelse. Når hangrise kastreres i Danmark, så bliver det typisk gjort med en smertebehandlende indsprøjtning, men den lindrende effekt indtræder først efter kastrationen, så de mærker stadig selve indgrebet. I mange lande er det forbudt at bruge denne metode, og i andre lande kastreres hangrise slet ikke. Formålet med at kastrere hangrise er at forhindre ornelugt, som er en ubehagelig lugt, som forekommer hos 3-4% af hangrisene, og det er noget, som et fåtal af mennesker kan smage i kødet. I Australien og Belgien har man indført immunokastration, som er en vaccination, hangrisene indsprøjtes med, som forebygger ornelugt (Ibid.: 49-52). Dette viser, at der findes mere humane metoder til at håndtere visse problemer med dyrene. I denne forbindelse har Det Dyreetiske Råd også udmeldt, at der er et behov for at evaluere brugen af operative indgreb på dyrene, og her henvises der bl.a. til halekupering og kastration. Nødvendigheden af at foretage indgrebene, samt valg af metoder bør genovervejes, og samtidig understreger rådet, at indgreb, der antages at påføre dyrene smerte skal foretages med bedøvelse, hvilket på nuværende tidspunkt ikke er tilfældet ved alle indgreb (Det dyreetiske råd 2016: 20).

Det kan umiddelbart virke som nogle områder, der er forholdsvist overkommelige at foretage tiltag indenfor med et sigte om at forbedre dyrevelfærden, men dyrelovgivning er ikke længere kun et nationalt anliggende. Det er noget, der, på en række områder, skal nås til enighed om med andre lande indenfor EU. Derudover er den øget globalisering og samhandel med andre lande udenfor EU også en hæmsko, da de ikke nødvendigvis følger samme standarder indenfor dyrelovgivning og derved kan have bedre konkurrencevilkår (Ibid.: 5). Derfor er det ofte det økonomiske aspekt, som vægter tungest, når der laves en afvejning af hensyn til dyr vs. gavn for mennesker.

Til trods for at der i det ovenstående er tegnet et kritisk billede af visse praksisser vedrørende landbrugsdyr i Danmark, så er det passende at nævne, at der kontinuerligt foretages tiltag og føres kampanjer, som gradvist forbedrer dyrevelfærden på nogle områder. Så vi kan siges at bevæge os i den rigtige retning i nogle henseender, og det sker også i takt med, at vi tilegner os mere viden om

dyr og deres evner til at føle og tænke, hvilket kan være med til at ændre normerne for, hvad der er socialt acceptabelt.

Forskningsfronten

I dette afsnit gives der en præsentation af et udsnit af den eksisterende litteratur, som vedrører specialets undersøgelsesområde. Det har til formål at kortlægge, hvad der er blevet lavet af forskning på området, og samtidig har det bidraget til at danne et empirisk og teoretisk afsæt for empiriindsamlingen og udformningen af analysen.

Risikofaktorer i landbruget

I en rapport af SFI, som er gennemført af ph.d. studerende Stefan Bastholm Andrade, undersøges sammenhængen mellem alvorlige dyreværnsager og risikofaktorer i det danske landbrug. Rapportens resultater er baseret på registerdata af den samlede population af landmænd, og der er udtrukket informationer om landmandspopulationen såsom; alder, besætningsstørrelse, kriminalstatistik osv. Der er ligeledes gjort brug af kvalitative metoder, heriblandt narrative interviews med landmænd samt læsning af retsudskrifter af dyreværnsager fra 2007 til 2008 (Andrade 2012: 14). Kombinationen af disse metoder har frembragt informationer om, hvordan industrialiseringen af landbruget har gjort landmænd i husdyrproduktionen mere sårbare. Det har fx haft den konsekvens, at mange landmænd nu til dags arbejder alene på store, højteknologiske bedrifter, og det er noget, der kan øge risikoen for, at der bliver begået fejl, såsom forkeret ernæring af dyrene. Hvis landmanden ovenikøbet kæmper med personlige problemer, så kan det yderligere øge risikoen for fejl, da det påvirker det mentale overblik over produktionen (Ibid.: 75). Ud fra retsudskrifterne af dyreværnsagerne, så fremgår det af rapporten, at det er sjældent, at landmænd anklages for at have skadet dyr gennem aktive handlinger. Det er oftest vanrøgt, som lægger grund for strafudmålingen. Ligeledes viser retsudskrifterne, at det ofte er et højt stressniveau, som får dem til at tabe overblikket. Det antages derfor, at dyreværnsager ikke skal ses som et udtryk for ondskab fra landmandens side, men snarere som et resultat af forskellige sociale faktorer, eksempelvis familie- eller økonomiske problemer (Ibid.: 82). Dette er også et argument, der understøttes af Peter Sandøe og Stine B. Christiansen i bogen *"Ethics of Animal Use"* (Sandøe & Christiansen 2010).

Analysen af retsudskrifterne tyder også på, at landmændene ofte er uenige med den måde, dyrevelfærdspolitikken praktiseres på, når det gælder domme, som sanktioneres med bøder på under 5000 kr. Ved bøder over 5000 kr. bestrider landmændene dog ikke dyrevelfærdspolitikken, da det i

sådanne sager står rimelig klart, at dyrene har lidt (Andrade 2012: 92). Landmændenes tendens til at anfægte mindre overtrædelser ses også i en anden dansk undersøgelse, hvor det vanskelige møde mellem kontrollant og landmand belyses. Her fortælles bl.a. om en landmand, som får en indskærpelse for nogle mangelfulde forhold. Han mener selv, at der er tale om småting, og at det ikke giver mening at sanktionere ham, når resten af besætningen er, som den skal være. Dette er en holdning, der optræder hos flere af de sanktionerede landmænd i undersøgelsen (Anneberg et al. 2011: 34).

I rapporten ses landmænd ikke som en homogen gruppe, når sammenhængen mellem dyreværnsager og bestemte faktorer undersøges. De anskues som forskellige sociale grupper, hvor der skelnes imellem dem ud fra demografiske karakteristika, landbrugs-karakteristika og personlige risikofaktorer. I forhold til de demografiske karakteristika, er der undersøgt for; alder, køn, uddannelse, geografisk område og familietype, og der har vist sig at være en statistisk signifikant sammenhæng mellem alle disse forhold og dyreværnsager på et 5-procent-signifikansniveau (Andrade 2012: 94). Alder har vist, at milde dyreværnsager oftest forekommer hos midaldrende landmænd, mens de mere alvorlige sager ofte ses hos de lidt yngre landmænd. I forhold til køn, så udgør kvinder ca. 12% af de ansatte indenfor landbrugssektoren, men for årene 2000-2008 viste det sig, at under 5% af de dømte i dyreværnsager var kvinder. Dermed er der en klar overrepræsentation af mænd, som bliver dømt (Ibid: 96-98). Ifølge Little & Jones (2000) kan det skyldes, at landbruget er præget af en hegemonisk maskulinitet, hvor fysisk styrke og aggressivitet er fremtonende (Little & Jones 2000: 621).

I Danmark skal man have gået på landbrugsskole for at kunne drive et landbrug. Uddannelserne strækker sig fra 2 år til 3 år og 8 måneder. Resultaterne fra undersøgelsen viser, at landmænd med mellemlange og lange uddannelser er mindre tilbøjelige til at blive dømt. Disse resultater stemmer således overens med den sammenhæng, der er mellem uddannelse og kriminalitet i andre sammenhænge (Andersen og Mortensen 2016: 4).

I forhold til en landmands geografiske placering, så viser det sig, at langt den største andel af grove dyreværnsager er at finde i Nordjylland, mens den største andel af milde domme kan findes i Østjylland og Syddanmark. Slutteligt er der blevet undersøgt for familietype, og her viser resultaterne, at landmænd som har børn og ægtefælle udgør den laveste andel af de dømte. Som modstykke er det de landmænd, som bor alene, der har den største sandsynlighed for at blive dømt (Andrade 2012: 98-100).

Som nævnt er landbrugskaraktistika også noget, der undersøges, og denne betegnelse inkluderer en række variable, hvoraf de mest nævneværdige er typen af animalsk produktion og omfanget af husdyrproduktion på bedriften. Typen af animalsk produktion henviser til, hvilke dyr en bedrift producerer, herunder kvæg, svin eller fjerkræ. Her viser resultaterne, at landmænd med kvægproduktion har højere sandsynlighed for at blive dømt end landmænd ved andre typer af husdyrproduktion. Disse resultater modstrider dem fra fødevarestyrelsens årsopgørelse, hvor der var fundet flest lovovertrædelser hos svinebesætningerne (Fødevarestyrelsen 2016: 31). Det kan dog skyldes, at indeværende undersøgelse udelukkende har undersøgt lovovertrædelser, der har ført til dom i en retssag. Til gengæld viser der sig ikke nogen signifikant sammenhæng mellem, at et højere antal af kvæg betyder større risiko for at blive dømt. Her er det dog anderledes for svineproducenter, hvor det viser sig, at jo flere svin man har, jo større risiko er der for at blive dømt (Ibid.: 103).

Med henblik på de personlige risikofaktorer, så er det især en variabel som at være tidligere straffet i en dyreværnssag, som øger risikoen for at blive dømt igen (Ibid.: 117).

Divergerende holdninger til behandlingen af landbrugsdyr

I Holland er der foretaget et empirisk studie, hvor det er undersøgt, hvordan landmænd og forbrugere opfatter behandlingen af landbrugsdyr, og om der er uoverensstemmelser mellem folks opfattelser af landbrugsdyr og deres daglige praksisser. Empiriindsamlingen er foregået ved brug af 30 semistruktureret interviews, hvor det var sat som krav, at informanterne skulle variere på en række parametre. Der blev valgt 15 forbrugere ud fra kriterier om, at de varierede i alder, beskæftigelse, etnicitet, uddannelsesniveaue mm. Ligeledes blev der udvalgt 15 landmænd, som producerede husdyr, heriblandt grise, slagtekyllinger og kalve. Landmændene adskilte sig derudover fra hinanden i forhold til størrelsen og typen af deres bedrifter (Velde et al. 2001: 206). Resultaterne fra interviewene med landmændene viste, at deres opfattelser om husdyrbrug i høj grad korresponderede med hinanden. Når de vurderede dyrenes velfærd, lagde de vægt på, at dyrene så sunde ud og voksede, som de skulle. Deres værdier og normer stammede fra forskellige overbevisninger, såsom at; dyr er til for at tjene mennesker, kød er en essentiel del af kosten, det er legitimt at dræbe dyr for kød, og landmænd er til for at fodre befolkningen (Ibid.: 207-208). Adspurgt til kvaliteten af husdyrproduktion, da lagde de vægt på kødets friskhed, smag og farve. Ingen af dem nævnte dyrevelfærd i denne forbindelse. I forhold til landmændenes viden, så viste resultaterne, at de var meget bevidste omkring de politiske foranstaltninger, og hvilke tiltag der ville indtræde i den nærmeste fremtid. Til gengæld vidste de ikke meget om dyrenes velfærd, fx om de

var i stand til at vise deres naturlige adfærd (Ibid.: 209). I forhold til landmændenes behandling af dyr, så forsvarede de det med udtalelser som ”*At least my calves have a better life than calves have in free nature, because in free nature, life is very hard. Out there it is about eating and being eaten*” og ”*They say I should not keep more than six chickens per square metre. At the same time, they put many, many people in a little flat. And these people often have two big dogs that are locked up all day. Is that animal welfare?*” (Ibid.: 211).

I modsætning til landmændene, så adskilte forbrugernes opfattelser af dyrevelfærd sig betydeligt fra hinanden, bl.a. i deres redegørelse af, hvordan landbrugsdyr behandles. Trods de divergerende opfattelser, så var der alligevel flere ligheder i deres udtalelser. Alle forbrugerne havde eksempelvis en negativ forestilling af et landbrugsdyrs liv, hvor de understregede forhold som mangel på plads, frisk luft og lys. Forbrugerne lagde, ligesom landmændene, meget vægt på dyrenes helbred i forhold til deres velfærd, men i tillæg fremhævede de også friheden til at bevæge sig og friheden til at opfylde deres lyster (Ibid.: 210). Dermed havde forbrugerne altså en bredere definition på dyrevelfærd, hvor landmændene reducerede det til kun at omhandle det fysiske helbred.

Undersøgelsens resultater viste også, at både landmænd og forbrugere har ambivalente følelser til den måde landbrugsdyr behandles på, men at de håndterer det ved brug af forsvarsstrategier. Landmændene forskyder eksempelvis ansvaret for deres handlinger ved at bebrejde regeringen, som de mener bør udarbejde mere effektive love, som kan være med til at forbedre dyrevelfærden (Ibid.: 214), og både landmænd og forbrugere afholder fra aktivt at søge om information vedrørende dyrevelfærd. De har det bedre med ikke at vide for meget (Ibid.: 217).

Afgrænsning

Med afsæt i, hvordan denne undersøgelse løbende har taget form, så er det fundet nødvendigt at foretage nogle afgrænsninger, både af ressourcemæssige årsager, men også for at holde et vist fokus.

Landmænd og landbrugsdyr: I denne undersøgelse er der lavet en afgrænsning i forhold til landmænd, hvor det udelukkende er valgt at tage udgangspunkt i svineproducenter. Det er således svineproducenter, som udgør denne undersøgelses landmandspopulation. Begrundelsen for at lave en afgrænsning, der kun omfatter svineproducenter, er for det første, at et af de centrale fokuspunkter i dette speciale er halekupering af grise. Det er nemlig noget, som nævnt under problemfeltet, der fylder en væsentlig del i forbindelse med den kritik, der rettes mod det danske landbrug. Derudover

har der været et ønske om, at landmændene skulle udgøre en homogen gruppe, set ud fra deres beskæftigelse, da der i så fald ville være større sandsynlighed for, at de ville italesætte de samme problematikker, hvilket i forlængelse ville gøre deres udtalelser lettere at holde op imod hinanden. Ved at fokusere på en bestemt type landmand, så opstår der selvfølgelig den ulempe, at det kun er svineproducenternes holdninger, som bliver belyst, og det kan være, at de afviger fra de øvrige landmandsgruppers holdninger. Der er dog en antagelse om, at de forskellige husdyrproducenter ikke adskiller sig signifikant fra hinanden med de holdninger, de har til behandlingen af landbrugsdyr, hvilket den eksisterende forskning også vidner om.

Til trods for, at der tages udgangspunkt i svineproducenter, så er der stadig et fokus på alle landbrugsdyr og alle landmænd, og selvom der er lavet undersøgelsesspørgsmål, som er specifikt rettet mod svineproducenter, så beskæftiger størstedelen af spørgsmålene sig med hele husdyrproduktionen.

Forbrugeren: Når man taler om dyrevelfærd, så er forbrugeren ofte den aktør, som har den mest afgørende rolle. Hvis det ikke betød meget for den danske forbruger, hvordan landbrugsdyr behandles, så ville der ikke være nær så mange restriktioner i det danske landbrug, som det er tilfældet i dag. Til trods for at forbrugeren er et væsentligt omdrejningspunkt i forbindelse med behandlingen af landbrugsdyr, så er der alligevel valgt at afgrænse sig fra denne gruppe. Den primære årsag til den beslutning er, at der i indeværende speciale er truffet et valg om at gribe emnet an med udgangspunkt i personer, som har et indgående kendskab samt praktisk erfaring med de problemstillinger, der ønskes belyst. Den almindelige forbruger optræder derfor ikke som informant i undersøgelsen, men vil stadig indgå som et diskussionsemne, da det er en gruppe, der ikke kan ses bort fra.

Problemformulering

I problemfeltet er der belyst nogle problemstillinger indenfor dette speciales emnefelt, og de har, i samspil med den indsamlede empiri, ført til udarbejdelsen af følgende problemformulering og tilhørende arbejdsspørgsmål:

Hvordan anskues behandlingen af landbrugsdyr i Danmark, ud fra et velfærds- og lovgivningsmæssigt perspektiv, af henholdsvis landmænd og repræsentanter for fødevarestyrelsen og en dyreværnsorganisation, og hvordan italesættes disse aktørers roller?

Arbejdsspørgsmål:

- Er der kritisable forhold i landbrugssektoren, som bør ændres eller kriminaliseres for at tilgodese dyrenes velfærd?
- Hvordan ser landmænd på debatten om dyrevelfærd og den kritik der rettes imod dem fra bl.a. dyreværnsorganisationer?

Begrebsafklaring

Der vil her redegøres for, hvad der menes med nogle af de begreber, som gennemgående optræder i specialet.

Landmænd: Når der refereres til landmænd i dette speciale, så er det med fokus på de landmænd, der producerer og huser landbrugsdyr. Der er således ingen interesse i at undersøge landmænd, som beskæftiger sig med jordbrug, medmindre de også arbejder med landbrugsdyr.

Dyrevelfærd: Dyrevelfærd er et multidimensionelt begreb, der kan være svært at definere, især da det har et subjektivt aspekt. Det er også et begreb, der har undergået lidt af en forandring. I lang tid har det kun dækket over det kropslige, altså om dyret er rask og producerer, som det skal (her med fokus på landbrugsdyr). Det er dog argumenteret, at der er andre forhold, som bør medtænkes, når man taler om, hvorvidt et dyr kan siges at have det godt. I den forbindelse kan nævnes ”De Fem Friheder”. Disse er principper, som er inspireret af ’the Animal Welfare Act 1999’. De fem friheder er et sæt af dyrevelfærdsstandarder, som er internationalt anerkendte, og de lyder som følgende:

1. Frihed fra sult og tørst – Rent vand og en næringsrig kost skal være tilgængelig for alle dyr. En frihed fra at gå sulten og tørstig opfylder de mest basale behov med henblik på dyrenes helbreds.

2. Frihed fra ubehag – Alle dyr skal indsættes i et miljø, som er passende for deres art. De omgivelser, som dyret udsættes for, bidrager til dets overordnede velfærd. Ved at tildele dyr husly og et godt område til hvile, så sikres det, at de bevarer helbredet og det gode humør.

3. Frihed fra smerte, skade og sygdom – Alle dyr bør tilses af en dyrelæge, når de er syge eller skadet. I mange tilfælde kan lidelser forebygges ved at besøge en dyrelæge regelmæssigt, hvorfor dette anbefales.

4. Frihed til at udtrykke normal adfærd – Alle dyr bør være berettiget til at vise deres normale adfærd. Normal adfærd henviser til den måde, som dyr opfører sig på i deres naturlige miljø.

Kriterierne er, at der skal være nok plads, passende husning, såvel som selskab af dyrets egen art.

5. Frihed fra frygt og stress – Alle dyr fortjener at være lykkelige. Selvom gode fysiske

omstændigheder er vigtige, så er passende mentale omstændigheder ligeså vigtige for at sikre god dyrevelfærd (Wellington SPCA).

Som det fremgår af de fem friheder, så er dyrevelfærd et omfattende begreb, som har fokus på det fysiske, såvel som det mentale og miljømæssige. De fem friheder anvendes i dette speciale som en målestok for dyrevelfærd, og eftersom det er en internationalt anerkendt definition, så kan den holdes op imod informanternes definitioner på dyrevelfærd til at se, hvilke friheder de lægger vægt på.

Dyrelovgivning: I Danmark er dyreværnsloven den overordnede lovramme, som har til formål at sikre dyrenes beskyttelse. Det er en national lov, hvor alene den danske regering kan beslutte sig for vedtagelse af lovforslag. I tillæg til dyreværnsloven, så findes der en række andre love og bekendtgørelser, som yderligere indeholder nogle regler for hold og brug af dyr, og nogle af disse er bestemt på europæisk plan. Det kan enten være gennem EU eller Europarådet (Det dyreetiske råd 2016: 6). Så når der i dette speciale refereres til dyrelovgivningen, så er det ikke nødvendigvis én bestemt lov, der er tale om, men det kan dække over en række love og bekendtgørelser, som er lovpligtige i en dansk sammenhæng.

Kriminologisk relevans

Hvorfor er det relevant at undersøge den institutionelle behandling af landbrugsdyr i en kriminologisk kontekst? I kriminologien har der primært været fokus på den interpersonelle kriminalitet, hvor mennesker både optræder som lovovertrædere og ofre. Der er dog et kriminologisk felt, omend ikke særligt udpræget, som beskæftiger sig med kriminalitet begået mod naturen, herunder også dyr. Dette felt går under flere navne, heriblandt grøn kriminologi, og det er en gren af kriminologien, som også fokuserer på dyr som ofre for menneskelige handlinger. I takt med at vi har fået mere indsigt i dyrs emotionelle og psykologiske kapaciteter, så er deres status som levende væsner blevet højnet, og dermed er det også blevet klart, at visse praksisser har en negativ effekt på dyrs velfærd. Med dyrenes eleveret status er det derfor rimeligt, uden nødvendigvis at sidestille dem med mennesker, at betragte dem som individer med rettigheder. Ydermere lægges der i dette projekt også vægt på forhold vedrørende dyr, som endnu ikke er defineret som kriminelle ifølge lovgivningen. Det kan dog stadig argumenteres at være kriminologisk relevant, da kriminologien i lang tid har været interesseret i problemer, som ikke er stemplet som ”kriminelle” per lov (Casaux 1999: 105-106).

For yderligere at understrege den kriminologiske relevans, så skrev det britiske nyhedsbureau, The Guardian i 2015 følgende: ”*Animals are the main victims of history, and the treatment of domesticated animals in industrial farms is perhaps the worst crime in history*” (Harari 2015).

Videnskabsteori

I dette afsnit redegøres der for den videnskabsteoretiske position, der tages udgangspunkt i.

Socialkonstruktivisme

Det er valgt at tilgå dette speciales undersøgelsesområde fra et socialkonstruktivistisk ståsted. Årsagen hertil er, at behandlingen af landbrugsdyr er et emne, der er præget af modsatrettede synspunkter og kulturelle aspekter. Ligeledes er det et område, som har undergået en stor udvikling, og som til stadighed er under udvikling. Et centralt begreb som dyrevelfærd kan også siges at være en social konstruktion, da det ikke ville eksistere uafhængigt af vores erkendelse af det.

Socialkonstruktivismen kan beskrives som liggende i et grænseland imellem filosofi og samfundsvidenskab, og det er en tradition, som, i varierende grad, påstår, at virkeligheden er en social konstruktion. Igennem tiderne har den erklæret mange forskellige ting som sociale konstruktioner, heriblandt følelser, køn og sygdom (Collin 2015: 326). Socialkonstruktivisme er lidt af et paraplybegreb, og for at indsnævre det er der valgt at tage udgangspunkt i den erkendelsesteoretiske socialkonstruktivisme. Der skelnes som regel mellem erkendelsesteoretisk og ontologisk konstruktivisme, og disse adskiller sig fra hinanden ved, at den erkendelsesteoretiske konstruktivisme hævder, at vores erkendelse af verden er en social konstruktion, mens den ontologiske konstruktivisme hævder, at virkeligheden i sig selv er en konstruktion (Ibid.: 326).

Karl Mannheims videnssociologi

Den socialkonstruktivistiske tilgang indsnævres yderligere ved at tage udgangspunkt i disciplinen, videnssociologi.

Karl Mannheim (1893-1947) var en professor i sociologi og grundlagde, sammen med Max Scheler, disciplinen, videnssociologi (Redaktionen). Denne disciplin er en udvidelse af Karl Marx' ideologibegreb, som kort fortalt sagde ”*Ideologi betegner en fordrejning af menneskers opfattelse af verden, der forhindrer dem i at erkende deres egentlig (klasse-) interesser*” (Collin 2015: 333). Som en modificering af Marx' ideologibegreb dannede Mannheim et bredere ideologibegreb – *det almene ideologibegreb*, som forklarer, at al viden vedrørende samfundet og historien er partiel og perspektivisk i den forstand, at virkeligheden anskues forskelligt, afhængigt af hvilken klasse man

tilhører. Hvad der fremstår som virkelighed for en person, vil ikke nødvendigvis fremstå som virkelighed for en anden person. Begrebet specificerer, at selvom der er forskellige perspektiviske opfattelser, så er det ikke ens betydende med, at de ikke er sande, i hvert fald hver for sig. Tværtimod er de alle, isoleret set, sande. I den forbindelse nævner Mannheim begrebet *relationisme*, som henviser til, at forskellige beskrivelser af virkeligheden kan danne et fælles objektive billede, hvis de lægges sammen. Dette begreb har også inspireret til at anskue udtalelserne i denne undersøgelse som forskellige sandheder, og hvis de lægges sammen, så giver de et mere klart og objektive billede af virkeligheden. I forlængelse nævner Mannheim dog, at der er nogle klassebestemte opfattelser, som forvrænger virkeligheden og fremstiller den ud fra et perspektiv, som tilgodeser deres interesser (Ibid.: 332). Denne del af begrebet er også noget, der er inkorporeret i analysen med henblik på at vurdere gyldigheden af informanternes udtalelser.

Teori

I dette afsnit præsenteres den teoretiske ramme. Dertil redegøres der for, hvordan de anvendte teorier appliceres undersøgelsesområdet.

Neutraliseringsteknikker

I løbet af 1950'erne stillede Gresham M. Sykes og David Matza sig kritisk overfor idéen om en kriminel subkultur, som var karakteriseret ved at have et inverst værdisystem. Den dominerende opfattelse var, at kriminelles verden stod i direkte kontrast til den konventionelle, hvor værdier og normer opponerede imod den konforme sociale orden. Sykes og Matza påpeger i den forbindelse, at hvis der eksisterede en sådan kriminel subkultur, hvor illegal adfærd ansås som moralsk korrekt, så ville der ikke være nogen skyldfølelse eller skam at finde hos de, der blev arresteret. I stedet ville de reagere med harme eller påtage sig rollen som en martyr. For nogle har det også været tilfældet, men der er meget forskning, som tyder på, at mange kriminelle oplever en følelse af skam (Sykes & Matza 1957: 664).

Det er således etableret, at kriminelles værdier og normer på mange punkter kan formodes ikke at stå i modsætning til det konventionelle samfunds værdier og normer. Dertil opstår spørgsmålet om, hvorfor kriminalitet finder sted, når de der begår kriminalitet, i en vis udstrækning, er engageret det konforme samfund. Sykes og Matza præsenterer i den forbindelse begrebet *defenses to crimes*, som refererer til en fleksibilitet i samfundets system, hvor der ikke findes et regelsæt, som er gældende under alle omstændigheder. Dette kan ses indenfor det retslige område, hvor der er forhold såsom

selvforvar, midlertidig sindssyge eller alder, som kan undtage en lovovertræder fra at blive dømt. Et individ kan derved undgå retsforfølgelse og moralsk bebrejdelse, hvis han/hun kan bevise, at lovovertrædelsen ikke blev begået med kriminel hensigt. I forlængelse heraf udtaler Sykes og Matza ”*It is our argument that much delinquency is based on what is essentially an unrecognized extension of defenses to crimes, in the form of justifications for deviance that are seen as valid by the delinquent, but not by the legal system or society at large*” (Ibid.: 666). Retfærdiggørelse af afvigelsen, som der tales om kan beskrives som en rationalisering, der afholder den afvigende fra selvbebrejdelse, og den misbilligelse man ellers ville opleve, bliver neutraliseret grundet ens internaliserede normer. Derved er individet fri til at beskæftige sig med kriminelle aktiviteter, uden at det rammer samvittigheden, da der er skabt en accept af lovovertrædelsen. Det er dette, som Sykes og Matza omtaler som ’techniques of neutralization’ – neutraliseringsteknikker. Disse teknikker har de inddelt i fem typer, og dem redegøres der for i det følgende.

1) *The denial of responsibility* er en teknik, der anvendes, når en lovovertræder eller afviger forsøger at minimere eller forskyde ansvaret for sine handlinger. Inden for rammerne af dette speciales fokus, kan denne teknik henvise til landmændenes kritiseret behandling af dyrene ved at se på, hvordan de reagerer på kritikken.

2) *The denial of injury* handler om, hvorvidt en person kan rationalisere, at der ikke er blevet forårsaget nogen slem skade som følge af, at der er blevet begået et lovbrud eller en anden afvigende handling. Dette begreb vil blive brugt til at undersøge, hvordan landmændene eksempelvis italesætter praksisser eller handlinger, som er medvirkende til at påføre dyrene lidelser, som landmændene mener kan retfærdiggøres.

3) *The denial of the victim*. Denne teknik handler om en benægtelse af offerets eksistens og kan henvise til en situation, hvor offeret ikke er fysisk til stede, er ukendt (som det ofte er tilfældet ved vandalisme) eller at man bare ikke er opmærksom på offerets eksistens. I sådanne tilfælde kan den person, der begår en handling, som påfører et offer smerte, neutralisere det forkerte i sin handling ved ikke at være i direkte kontakt med offeret.

4) *The condemnation of the condemners*. Ved denne teknik skifter den person, der er på moralsk usikker grund, fokus fra sine egne afvigende handlinger over til adfærden af dem, der fordømmer ham/hende. Politiet kan fx beskyldes af en lovovertræder for at være korrupte eller for hårdføre i deres håndtering af lovovertrædere, og ved at overføre skyld undertrykker en person det forkerte

ved sin egen handling. Dette begreb anvendes til at undersøge, hvorvidt landmændene afleder den kritik, de modtager fra eksempelvis dyreværnsorganisationer eller forbrugere ved at kritisere dem i stedet.

5) *The appeal to higher loyalties* refererer til, at et individ kan afvige fra bestemte normer, ikke fordi individet afviser disse normer, men fordi andre modstridende normer får forrang. Man kan fx leve efter en norm om, at man altid skal hjælpe en ven, men efterlevelsen af den norm kan risikere at komme i konflikt med samfundets generelle normer, og så skal det besluttes, hvilken norm man har mest loyalitet til.

Teorien i et samtidsperspektiv

Eftersom teorien er over seks årtier gammel, så findes det relevant at benævne, hvordan teorien anskues i nyere tid. Shadd Maruna og Heith Copes (2005) har skrevet den omfattende artikel ”*What have we learned from five decades of neutralization research?*”. Deri belyser de, hvordan teorien er blevet anvendt på tværs af discipliner, samt hvorvidt teoriens centrale elementer fortsat har relevans i dag. En af de områder, som de diskuterer, er teoriens evne til at forklare primære afvigelser. Her argumenteres det, at teorien ikke kan bruges til at forklare, hvorfor afvigelse forekommer til at begynde med, da der er meget lidt empiri, som peger på, at individer gør brug af neutraliseringsteknikker, inden de begår kriminalitet eller afviger på anden vis. Teorien kan dog bruges til at forklare, hvorfor individer fortsætter med deres afvigende adfærd ud fra de omtalte neutraliseringsteknikker (Maruna & Copes 2005: 227).

En del af teorien, som Maruna og Copes (2005) ønsker, at der skal arbejdes videre på, er distinktionen mellem neutraliseringsteknikker. For noget der stadig gør sig gældende, siden Sykes og Matza (1957) fremlagde teorien, er, at de forskellige neutraliseringsteknikker og rationaliseringer fortsat anses som ligeværdige. Der skelnes således ikke mellem de forskellige neutraliseringer eller begrundelser, som individer bruger til at retfærdiggøre deres adfærd. I stedet betragtes de alle som ”dårlige”. Der antages ikke at være nogle ”gode” neutraliseringsteknikker (Ibid.: 290). Denne skelnen mellem neutraliseringsteknikker er noget, der vil blive inddraget i analysen til at vurdere, om de anvendte neutraliseringsteknikker, i en vis grad, kan forsvares eller betegnes som legitime.

Maruna og Copes nævner, at teorien ikke kun er afgrænset til ungdomskriminalitet eller det kriminologiske felt generelt. Det er i virkeligheden en universel teori i den forstand, at den kan anvendes til at forklare, hvordan mange forskellige individer neutraliserer en given adfærd. Det

nævnes bl.a. at ”*Neutralization theory has been used to explain how contemporary German youths avoid the stigma of the Holocaust*” (Ibid.: 223). At teorien er så alsidig kan også ses ved, at den har været forholdsvis let at tilpasse specialets emne.

Rutineaktivitetsteori

Rutineaktivitetsteorien er en teori, der har fokus på, om mulighederne for at begå kriminalitet er tilstede. Modsat mange traditionelle kriminologiske teorier, så er RAT ikke optaget af, hvilke strukturelle faktorer (eks. socioøkonomisk ulighed) der gør personer tilbøjelige til at bryde loven. Teorien arbejder i stedet med de betingelser, der skal opfyldes for, at kriminalitet kan finde sted. Disse betingelser er 1) en motiveret forbryder 2) et egnet mål for forbryderen og 3) fravær af kapable vogtere. For at en forbrydelse kan finde sted skal der således være et sammenfald af tid og sted af disse tre betingelser (Downes et al. 2016: 299).

Kapable vogtere henviser til personer, som befinder sig det sted, hvor en motiveret forbryder ville være tilbøjelig til at bryde med loven. Alene deres tilstedeværelse kan mindske sandsynligheden for, at en forbrydelse vil finde sted, da det øger den motiveret forbryders sandsynlighed for at blive fanget eller opdaget. Når man hører ’kapable vogtere’, så tænker man umiddelbart på ordenshåndhævere såsom betjente, sikkerhedsvagter eller lignende, men det kan også henvise til ganske almindelige borgere, som befinder sig i samme tid og sted som den motiveret forbyder, i takt med at de foretager deres rutineaktiviteter (Cullen et al. 2014: 470-471). Netop rutineaktiviteter er noget, RAT tillægger meget betydning. Rutineaktiviteter refererer til de hverdagsaktiviteter, som vi foretager os i løbet af dagligdagen, herunder arbejde, skole, sport m.m. og teorien argumenterer ligeledes, at det er ved disse aktiviteter, at kriminalitet har sit grosted ” ... *the amount of crime was influenced not by the pathological features of society but rather by its normal organization*” (Lilly, Cullen & Ball 2015: 354). Således er vores daglige gøremål og rutiner determinerende for, om man kan ende som offer for kriminalitet eller selv fristes til at begå kriminalitet.

RAT bevæger sig også op på et samfundsmæssigt plan ved at berøre, hvordan den teknologiske fremvækst har influeret kriminalitetstendenserne. Teknologien har bidraget til at beskytte borgere og deres ejendele, bl.a. i form af alarmer, ratlåse på biler, overvågning osv. Teknologien har dog også bistået forbrydere i deres udøvelse af kriminalitet. Her kan bl.a. andet nævnes hurtige køretøjer, som gør det muligt at flygte fra et gerningssted på mere effektiv vis.

Relevans

Det er valgt at anvende RAT til at belyse specialets undersøgelsesområde, da den vurderes at have noget forklaringskraft i forhold til, hvordan det konventionelle landbrug kan anses som et felt, hvor de situationelle betingelser har indflydelse på de illegale forhold, der eksisterer i landbruget.

Der er ikke redegjort for hele teorien i ovenstående redegørelse. Der er i stedet fokuseret på de punkter, som menes at have relevans for de muligheder for kriminalitet, der findes i landbruget. Hvis de tre betingelser for kriminalitet skal overføres til husdyrproduktionen i landbruget, så vil landmænd høre under dem, der kan karakteriseres som motiverede forbrydere, da mulighederne for at lave lovovertrædelser er meget tilgængelige for dem. Mange landmænd arbejder nemlig alene på egne bedrifter eller med kun få ansatte, og der er mange penge at spare, hvis de undlader af følge de danske dyrelovgivninger til punkt og prikke. De egnede mål for forbryderen vil i mange tilfælde være dyrene. Det er plejen af landbrugsdyr, som udgør den største udgift for landmænd i husdyrproduktionen, og derfor er de optimale mål for at blive udsat for en lovovertrædelse. Det kan bl.a. være at undlade at stille rodemateriale til rådighed for dyrene. Der kan ikke siges at være en tilstedeværelse af mange kapable vogtere indenfor landbruget, og derfor vil det for nogen være et gunstigt sted at tjene nogle penge. Mange bedrifter ligger nemlig isoleret, men der bliver dog ført kontrol med produktionen af dyr, og i den sammenhæng er de kapable vogtere de kontrollanter, der leder de tilfældige kontrolbesøg. Andre landmænd kan også agere kapable vogtere, da de ofte besøger hinanden.

I forhold til teknologiens indflydelse på landbruget og de kriminalitetsmuligheder der er kommet heraf, så kan det siges at have haft en stor effekt på landbrugssektoren. Det hele er nemlig gået fra manuelt til automatiseret arbejde, hvilket har betydet, at produktionerne er forøget, og tilsvarende er antallet af egnede mål forøget.

Metodiske overvejelser

I dette afsnit redegøres der for de metodiske tilgange, der er blevet benyttet til indsamling af empiri samt udarbejdelse af analysen.

Forskningsdesign

”The function of a research design is to ensure that the evidence obtained enables us to answer the initial question as unambiguously as possible” (De Vaus 2001:9)

Citatet understreger et forskningsdesigns rolle samt vigtigheden af det, i forhold til at besvare et forskningsspørgsmål så entydigt som muligt.

Når man skal udvælge et forskningsdesign, der vil lægge grund for ens undersøgelse, så skal man indledningsvist identificere, hvilken type forskningsspørgsmål der stilles. I dette speciale er problemformuleringen todelt, hvor der i begge dele stilles et 'hvordan-spørgsmål'.

Spørgsmålstyperne indikerer, at der søges en forklaring på fænomenet fremfor evt. en beskrivelse, og derved peger forskningsdesignet i retning af et casestudie (Yin 2003: 7). Disse typer af spørgsmål udelukker ikke et eksperimentelt forskningsdesign, men indenfor konteksten af dette speciale, så vurderes casestudiet som det oplagte valg.

Et casestudie adskiller sig fra de øvrige forskningsdesigns ved, at der søges en mere kompleks og fyldestgørende forklaring af det fænomen, der undersøges (De Vaus 2001: 221). I dette speciale undersøges behandlingen af landbrugsdyr i Danmark samt dyrelovgivningens funktion ud fra informanternes holdninger og viden. Informanterne er inddelt i 3 informantgrupper 1) landmænd, 2) en talsperson fra en dyreværnsorganisation og 3) en talsperson fra fødevarestyrelsen. Der er således tale om 3 heterogene grupper, set ud fra deres erhverv, og derved kan nærværende undersøgelse siges at være et multipelt casestudie, hvori der laves et studie af 3 cases. Selvom det er et multipelt casestudie, så sigtes der dog efter at behandle hver enkelt case som et singlecase studie, så der gives en redegørelse for den enkelte case, inden der sammenlignes med de andre cases (Ibid.: 226-227). Når man arbejder indenfor rammerne af et casestudie design, så er der flere tilgange, man kan gøre brug af. I dette speciale anvendes det kliniske casestudie. Ved denne tilgang er det casen, der er i centrum. Det vil sige, at teorier benyttes til at forstå en case. Dette er i modsætning til de andre tilgange, hvor en case evt. kan benyttes til at teste en teori eller til at udvikle et teoretisk perspektiv (Ibid.: 223).

Metodetilgang

Der er i dette speciale en forventning om, at de afholdte interviews, sammenholdt med den anvendte teori og eksisterende forskning, vil belyse opgavens problemformulering. Derfor vil der i det følgende beskrives, hvilken tilgang der tages udgangspunkt i.

En opgaves metodetilgang handler om, hvordan man indsamler og behandler de oplysninger, der skal besvare problemformuleringen (Riis 2005: 28). Der er som regel tre tilgange at vælge imellem. Disse består af **deduktion**, **induktion** og **abduktion** (Birkler 2013: 66). I dette speciale er det primært den deduktive og induktive tilgang, der har gjort sig gældende. Når man er deduktiv, så vil

det sige, at man går fra teori til data. På baggrund af en teori eller flere teorier kan der dannes hypoteser, som skal testes. På den måde er teorien i centrum for undersøgelsen. Hvis man på den anden side er induktiv, så er det som regel omvendt, hvor man går fra data til teori. Det vil sige, at man går til empirien uden at tage udgangspunkt i noget teori, men man forsøger i stedet at se mønstre i datamaterialet og danne nogle generaliseringer ud fra det (Riis 2005: 29).

Det er sjældent, at man kun tilslutter sig én tilgang. Hele processen med at foretage en videnskabelig undersøgelse er ofte en vekselvirkning mellem forskellige tilgange. I dette speciale er det også tilfældet, da jeg på nogle områder har arbejdet deduktivt og på andre områder har arbejdet induktivt. Jeg har arbejdet deduktivt i den forstand, at jeg har haft en teori, som har bidraget til at danne ramme for den interviewguide, der er udformet i forbindelse med landmandsinterviewene. Teorien har dog ikke været særlig dominerende i forhold til det, jeg har undersøgt, da den kun er operationaliseret til et fåtal af de spørgsmål, der udgør interviewguiden. Udover teorien er der fundet meget inspiration i den eksisterende forskning, som også kan karakteriseres som en form for teori, da begge dele præsenterer veldefinerede antagelser, som har hjulpet til at belyse det fænomen, der undersøges. I forbindelse med landmandsinterviewene kan det derfor siges, at jeg primært har fulgt en deduktiv fremgangsmåde. Hele undersøgelsen beror dog på interviews med tre forskellige interviewgrupper, og ved de to andre grupper er der ikke formuleret undersøgelsesspørgsmål ud fra nogle teoretiske antagelser. Derfor har jeg også arbejdet induktivt. Det kan dog siges, at jeg har været overvejende deduktiv, da meget af min undersøgelse har taget afsæt i, i forvejen, definerede antagelser og teorier, og disse er ikke kun brugt til udarbejdelse af undersøgelsesspørgsmål, men også til at opnå en bedre og dybere forståelse af empirien.

Interviews

Som tidligere oplyst, så er interviewet den metode, der er anvendt til at besvare problemformuleringen, og den er blevet valgt, da der, i dette speciale, er et ønske om at belyse kompleksiteten i det fænomen, der undersøges. Der er mange facetter i at lave interviews, og disse vil blive beskrevet i det her og de følgende afsnit.

Interviewformen er noget, man skal overveje. Her henvises der til, om man tager udgangspunkt i en ustruktureret, semistruktureret eller struktureret form på interviewet. Jeg har valgt at benytte den semistruktureret interviewform, da man ved brug af denne form har en retningsbestemt interviewguide at forholde sig til, som sørger for, at informanterne svarer på det, der ønskes svar på.

Det er hensigtsmæssigt i den her undersøgelse, da der er et klart sigte med, hvad informanterne skal snakke om, bl.a. fordi der arbejdes ud fra en primært deduktiv tilgang. Det udelukker dog ikke en struktureret interviewform, men da det er et emne, som jeg, på mange punkter, ikke er særlig bekendt med, så har jeg fundet muligheden for at stille opfølgende spørgsmål meget gunstig, da informanterne kan give mig et indblik i relevante områder, som jeg måske ikke i forvejen har overvejet at berøre.

Interviewenes forløb

Selvom der har været interviewguides at forholde sig til, så er de ikke blevet fulgt til punkt og prikke. Undervejs i interviewene skete der det, som ofte sker, hvor informanterne svarer på et spørgsmål, som indgår i interviewguiden, men som de ikke er blevet stillet endnu. Det skete flere gange, fordi det kom naturligt i forlængelse af nogle af de samtaler, vi har haft. Det har betydet, at nogle af spørgsmålene er blevet diskuteret under temaer, som de ikke har hørt ind under, og det har også haft den effekt, at der har været nogle gentagelser i løbet af interviewene. Det har dog ikke været i sådan en grad, at der har generet informanterne. Tværtimod har gentagelserne i flere tilfælde medvirket til, at informanterne har dækket et område mere grundigt. Det har altså ikke været negativt, når interviewenes struktur har ændret sig en smule.

Interviewene har ikke haft en særlig lang varighed. De er i gennemsnit blevet afviklet indenfor omtrent 30 minutter. Dette skyldes til dels, at de informanter jeg har fået kontakt til, har udtrykt, at de har haft travlt, og at det ikke ville være muligt for dem at afsætte meget tid til interviews. Det er der også taget højde for ved at afgrænse de tre interviewguides til kun at fokusere på de spørgsmål, jeg vurderede til at være mest relevante. Selvom jeg havde kortet ned på mængden af spørgsmål, så måtte mit interview med repræsentanten for dyreværnsorganisationen desværre afsluttes før tid, da der var en arbejdsrelateret opgave, som kaldte. Det har haft den negative konsekvens, at jeg gik glip af noget vigtigt information. Jeg fik bl.a. ikke stillet det afsluttende spørgsmål, som lød: *"Hvornår kan i stille jer tilfreds med den måde, der produceres dyr indenfor landbruget"* (Bilag 1). Det kan siges at være et vigtigt spørgsmål at få afklaret, da det har stor betydning, hvad dyreværnsorganisationernes endelige målsætning er. I nogle sekvenser af interviewet virkede det nemlig, som om at de ville være tilfredse, når hele det konventionelle landbrug var omdannet til økologisk produktion. I andre dele af interviewet fik jeg til gengæld indtrykket af, at de også var fortalere for at afskaffe landbruget som et hele. Så det havde været godt at få svar på.

Udførsel af interviewene

Udførslen af interviewene er foregået over telefonen, og denne metode er forskellig fra ansigt til ansigt interviews på en række områder, og der kan siges at være fordele og ulemper ved begge former for interviews. En fordel ved telefoninterviews er, at der ikke skal afsættes ligeså meget tid til det, og det er som regel lettere for en informant at deltage. Et vigtigt aspekt af et interview er dog det kropssprog, som informanterne og interviewereren udviser og bruger til at kommunikere med (Riis 2005: 102), da det er en del af det intersubjektive vidensprodukt, som interviewereren og informanten skaber i samspil med hinanden (Kvale og Brinkmann 2009: 34). Ved telefoniske interviews har jeg, som interviewer, ikke kunnet aflæse informantens kropssprog, og jeg har derved ikke kunnet tilpasse mig deres reaktioner eller selve situationen. Jeg har kun haft deres ord og tonefald at forholde mig til, og det kan have haft den virkning, at jeg ikke har læst situationen så godt, som hvis det havde været et ansigt til ansigt interview. Ligeledes har informanterne heller ikke været i stand til at registrere mit kropssprog, så jeg har ikke haft mulighed for at udtrykke mig på en måde, der eksempelvis kunne gøre dem mere komfortable i interviewsituationen og med deres besvarelser. Jeg har dog forsøgt at komme udenom det problem ved at respondere med ”ja” eller ”mmh” til deres besvarelser som erstatning for et nik eller et smil. Hvis jeg, som metode, havde gjort brug af ansigt til ansigt interviews, så ville disse, i tilfældet med landmændene, have fundet sted ude på landmændenes bedrifter. Det kan argumenteres at have været en mere fordelagtig måde at interviewe dem på, da jeg i så fald både kunne finde inspiration i omgivelserne og samtidig supplere med et observationsstudie, der kunne bidrage med en visuel beskrivelse af, hvordan forholdene har været på de pågældende bedrifter.

Det skal nævnes, at der har været tekniske problemer med optagelsen interviewet med Anders fra fødevarestyrelsen. Jeg brugte en app, som optager telefonsamtaler, men den har ikke virket optimalt, hvilket har resulteret i, at jeg, for det meste af interviewet, ikke kan høre, hvad Anders har sagt. Jeg har, ud fra hukommelse og ved at lytte til, hvad jeg selv har sagt, formået at redde brudstykker af interviewet, men det udgør stadig et stort problem for kvaliteten af undersøgelsen, hvilket der reflekteres videre over i afsnittet ’kvalitetskriterier’.

Eliteinterview

I dette speciale er der gjort brug af eliteinterviewet til at indsamle empiri fra eksperter, som hver besidder forskellig viden om de problemstillinger, der er præsenteret i problemfeltet. Som nævnt er der foretaget interviews med landmænd samt repræsentanter for fødevarestyrelsen og en

dyreværnsorganisation. Formålet med at interviewe repræsentanter for de tre områder er for det første, at de hver især beskæftiger sig med landbrugsdyr gennem deres erhverv. Ligeledes indgår kontrollanter fra fødevarestyrelsen og landmænd i et tæt samspil, når der føres kontrol med landbrugsdyrene, hvorfor det findes relevant at belyse, hvordan sådan et møde udspiller sig i praksis, samt hvordan deres perspektiver er på dyrevelfærd. Der foretages også interview med en repræsentant fra en dyreværnsorganisation, da det forventes, at dennes synspunkt på dyrevelfærd er anderledes fra de andres evt. ved at have mere fokus på det etiske aspekt fremfor det lovgivningsmæssige. Overordnet er de tre eksperter udvalgt ud fra, at de hver er aktører, som til dagligt beskæftiger sig med dyr, men på hver deres måde og med hver deres forståelsesramme. Tilsammen forventes de at kunne give et helhedsbillede af behandlingen af landbrugsdyr i Danmark, som kan besvare problemformuleringen og de tilhørende arbejdsspørgsmål. Der gives en yderligere beskrivelse af informanterne i afsnittet 'Beskrivelse af informanter'.

Eliteinterviews er interviews foretaget med personer, som er eksperter indenfor det område, der ønskes undersøgt. Denne slags interviews adskiller sig således fra interviews med almindelige personer ved, at elitepersoner forventes at have mere faktuel viden og dybere indsigt i visse problemstillinger, der vedrører undersøgelsesområdet. Da man, ved eliteinterviews, har at gøre med personer, som har en vis grad af ekspertise, så sætter det også nogle forventninger til interviewerens om, at denne skal være godt bekendt med emnet og have sat sig ind i fagsproget. Hvis man er godt forberedt til et interview med en ekspert, så kan man få en interessant og givende samtale kørende, da det skaber en bedre symmetri mellem interviewerens og ekspertens (Kvale og Brinkmann 2009: 167).

Ved samtlige interviews jeg har foretaget, har denne forhåndsviden vist sig at være nyttig, da samtalerne bl.a. har bevæget sig over i emner såsom ornelugt hos grise, stistørrelser på bedrifter og mængden af rodemateriale for husdyrene. Disse er alle emner, hvor dyrevelfærd og dyrelovgivningen kan diskuteres, og hvis ikke det var, fordi jeg havde tilegnet mig en generel viden om det inden interviewene, så var det information, som jeg var gået glip af.

Når man foretager eliteinterviews, skal man også være opmærksom på, om elitepersonen kommer ind til samtalen med en hensigt om at fremme bestemte synspunkter, som taler til fordel for det, som han/hun repræsenterer og evt. ikke giver et objektivt billede af virkeligheden. I sådan et tilfælde vil det være acceptabelt for interviewerens at stille sig kritisk og udfordre ekspertens udtalelser (Ibid.: 167). Denne form for ageren i et interview kan også siges at være særegent for et

eliteinterview, da man ved almindelige interviews som regel ikke vil gå inde og udfordre informantens udtalelser. Ved de informanter jeg har interviewet, har det været tydeligt, at de, i flere situationer, har prøvet at gøre deres holdninger til sandhed og delt viden, som har talt til fordel for de synspunkter, de har, og som sætter deres dagsorden i et bedre lys. Det er særligt ved landmændene og repræsentanten for dyreværnsorganisationen, hvor jeg har lagt mærke til det, og det har fremgået tydeligt, da de i flere omgange har præsenteret modsatte fakta.

Operationalisering

En operationalisering kan beskrives som en måde at gøre det abstrakte målbart. Hvis man vil undersøge et fænomen, må det først konverteres til noget, der *kan* undersøges. Indenfor den kvalitative forskning refererer operationalisering ofte til, hvordan interviewguiden opbygges, og hvordan undersøgelsesspørgsmål udformes ud fra den eksisterende forskning eller teori, som undersøgelsen er baseret på. I dette speciale har det både været den eksisterende forskning og den anvendte teori, som har inspireret til de interviewspørgsmål, der er blevet formuleret.

Opbygning af interviewguides

Der er lavet tre interviewguides til de tre informantgrupper. Jeg lavede først interviewguiden til landmændene, da deres besvarelser udgør størstedelen af det empiriske materiale. Derudover har den eksisterende forskning, der tages udgangspunkt i også mest fokus på landmænd samt deres holdninger og virke som husdyrproducenter. Det forekom derfor logisk at lave den interviewguide først, for derefter at spejle de to andre interviewguides i den. De to andre interviewguides er således inspireret af interviewguiden med landmænd for at sammenligne deres holdninger og viden, men samtidig er de også tilpasset den ekspertise og baggrund, som repræsentanterne for fødevarestyrelsen og dyreværnsorganisationen har for at få svar på spørgsmål, som landmændene ikke forventes at kunne svare på.

Interviewguiden med landmændene er opbygget og inddelt efter 5 temaer:

- 1. Udviklingen af landbruget**
- 2. Holdninger til de danske dyrelovgivninger**
- 3. Definition af dyrevelfærd**
- 4. Oplevelse af kontrolbesøg**
- 5. Landmænd som udsat gruppe**

Det første tema undersøger, hvordan det at være landmand har ændret sig over tid ud fra landmændenes egne opfattelser. Temaet har derfor til formål af få et indblik i, hvordan landmændenes dagligdag ser ud, og det kan evt. medvirke til at belyse, hvorfor de har de holdninger, de har vedrørende nogle aspekter af behandlingen af landbrugsdyr. Dette tema er valgt som det første, da det er noget, der forventes at være meget simpelt for landmændene at forholde sig til, og det har været foretrukket fremfor et holdnings- og værdibetonet tema såsom 'definition af dyrevelfærd' for at få en afslappet og neutral start på interviewet.

Det andet tema udforsker landmændenes holdninger til de nuværende dyrelovgivninger, og det er blevet inspireret af den tidligere forskning, der bl.a. siger, at flere landmænd mener, at visse lovovertrædelser er petitesser, som ikke burde være ulovlige. Et spørgsmål fra dette tema er "*Mener du, at der bør foretages nogle stramminger eller lempelser af de danske dyrelovgivninger?*" (Bilag 1). For at finde ud af om landmændene bare generelt er utilfredse med dyrelovgivningerne eller om de har nogle mere specifikke klager, så er der fulgt op med et spørgsmål som "*Er der nogle specifikke paragraffer eller områder af dyrelovgivningen, som du er uenig i?*" (Bilag1)

Tredje tema har fundet inspiration i både den tidligere forskning, som siger, at landmænd har en relativt unuanceret definition af dyrevelfærd, som mest fokuserer på dyrenes fysiske beskaffenhed samt teorien om neutraliseringsteknikker, hvor landmændenes definition af, hvad der udgør dyrevelfærd underspilles for at retfærdiggøre deres behandling af landbrugsdyr.

Det fjerde tema omhandler kontrolbesøg, og det er, som nævnt, gennem den proces, at loven overholdes indenfor landbruget. Dette tema er ligeledes operationaliseret ud fra tidligere forskning, som siger, at mødet mellem landmand og kontrollant kan føre til en anspændt og til tider ubehagelig situation pga. uoverensstemmelser i forhold til lovovertrædelser.

Sidste tema fokuserer på den kritik, som landmænd, i kraft af deres erhverv, modtager fra dyreværnsorganisationer og forskellige befolkningsgrupper. Her har teorien også tjent som inspiration, bl.a. til et spørgsmål som "*Dyreværnsorganisationer retter ofte kritik mod den måde, der drives landbrug på i Danmark. Hvad mener du om det?*" (Bilag 1). Teorien arbejder med begrebet *Condemnation of the comdemner*, som postulerer, at en person der bliver kritiseret, vil forsøge at vende kritikken om og fordømme dem, der fordømmer. I dette tilfælde vil landmanden, ud fra teorien, som modsvar, rette kritik mod dyreværnsorganisationer ved evt. at beskyldte dem for at tillægge dyrene mere værdi, end de har.

Rekruttering af informanter

Rekrutteringen af informanter er primært foregået ved at tage kontakt over telefon. Til at starte med blev der taget kontakt til fødevarestyrelsen for at høre, om der var en person fra deres institution, som kunne afsætte tid til at medvirke i et interview. De henviste til, at jeg indsendte en blanket i stedet, hvor jeg forklarede nærmere, hvad formålet var med interviewet. På den måde havde de bedre forudsætninger for at finde en person, som passede til de kriterier, jeg havde. Jeg efterspurgte bl.a. en person, som havde meget viden om dyrelovgivningen og de lovgivningsmæssige processer. Derudover var der også et ønske om at få fat i en person, som havde meget erfaring med landmænd og håndhævelse af dyrelovgivningen hos husdyrproducenter. Kort efter at have indsendt blanketten blev jeg kontaktet af Anders, som er dyrlæge for fødevarestyrelsen, og han indvilligede i at deltage i et telefonisk interview. Det var bevidst, at dette interview skulle være det første interview, da formålet med interviewet også har været at bidrage med viden om, hvordan dyrelovgivningen overholdes, og hvad de forskellige parters rolle er, heriblandt landmænd og dyreværnsorganisationer, i forhold til at sikre eller bedre dyrevelfærden. Dette interview forventedes derfor at kunne udstyre mig bedre til interviewene med de andre informanter, da det kunne give en større indsigt i det, der undersøges.

Kontakten til landmændene er ligeledes foregået over telefon. Indledningsvist var det uvist, hvordan jeg skulle komme i kontakt med landmænd, da jeg ikke selv kendte nogen. Jeg overvejede at skrive til forskellige landbrugsgrupper på Facebook for at høre, om de kunne sprede budskabet i grupperne. Jeg fandt dog ud af, at man, ved søgning på krak, kan filtrere efter erhverv. Det betød, at jeg specifikt kunne søge efter landmænd og få deres kontaktinformationer. Jeg kunne også yderligere filtrere søgningen ved kun at søge efter fx svineavlere eller kvægavlere. Eftersom jeg har afgrænset min undersøgelse til at tage udgangspunkt i landmænd, som producerede svin, så viste denne fremgangsmåde sig at være meget effektiv. Der blev derfor søgt på svineavlere i Nordjylland. Jeg afgrænsede mig i starten til kun at søge i Nordjylland, da jeg på det tidspunkt forestillede mig at lave ansigt til ansigt interviews.

Da jeg skulle kontakte en dyreværnsorganisation, så var der en del at vælge imellem, og jeg skulle gøre mig det klart, hvilken slags dyreværnsorganisation, som ville være mest hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i. De skulle naturligvis have en afdeling eller nogle personer, som beskæftigede sig med landbrugsdyr, og allerede der blev antallet af valgmuligheder reduceret. Det var også et krav, at organisationen havde ansatte med en vis faglig og praktisk erfaring med emnet. Derudover

skulle det ikke være en organisation, som kun var værdibaseret, men også faktabaseret. I sidste ende fandt jeg en dyreværnsorganisation, som jeg vurderede til at kunne opfylde disse kriterier.

Antallet af informanter, som skulle indgå i undersøgelsen, havde jeg delvist besluttet mig for, inden jeg foretog interviewene. Jeg vurderede, at det ikke var nødvendigt med mere end én repræsentant fra fødevarestyrelsen og én repræsentant fra en dyreværnsorganisation. Begrundelsen herfor er, at jeg har haft en forventning til, at de anvendte eksperter vil sige det samme som andre eksperter med tilsvarende jobs. Interviewet med repræsentanten for fødevarestyrelsen har mest været et faktuel interview, hvor det er repræsentantens viden, jeg har været interesseret i, og denne viden forventes at være nogenlunde den samme for andre ansatte indenfor fødevarestyrelsen, der har en stilling, der er tilknyttet landbruget. I forhold til talspersonen fra dyreværnsorganisationen, så har jeg antaget, at folk som arbejder indenfor sådan et område, må have nogenlunde samme holdninger til behandlingen af landbrugsdyr, hvorfor jeg heller ikke har fundet det nødvendigt med mere end en informant fra den gruppe.

Med landmændene var det en anden sag, især eftersom den tidligere forskning beskriver dem som en heterogen gruppe. Jeg har her valgt at interviewe minimum tre landmænd, da jeg vil mene, at det er det mindste antal, der kan tages udgangspunkt i med hensyn til at give et billede af den forskellighed, der er i landmænds holdninger. Jeg har ikke sat et loft for, hvor mange landmænd er nok landmænd, men når man ikke længere ser nogle nye perspektiver eller holdninger i empirien, så kan det anslås at være nok. Det er dog begrænset, hvor mange ressourcer man har til rådighed til at skrive et speciale, så forventningen til antallet af landmandsinformanter har lagt mellem tre og syv.

Beskrivelse af informanter

Anders fra fødevarestyrelsen:

Anders er dyrelæge ved fødevarestyrelsen og forhenværende chef for fødevarestyrelsens veterinærrejseshold. Hans job består primært af at føre kontrol med landbrugsbesætninger og dyretransporter, hvor han sørger for, at de danske dyrelovgivninger vedrørende hold og transport af landbrugsdyr overholdes.

Hanne fra dyreværnsorganisationen:

Hanne arbejder for den valgte dyreværnsorganisation, og hun beskæftiger sig for det meste med e-mail marketing og grafiske opgaver. Derudover står hun også for medlemskontakt, hvilket indebærer, at hun skal være i stand til at besvare alle former for spørgsmål, som kunder må stille.

Hendes begrundelse for at vælge en dyreværnsorganisation som arbejdsplads har været pga. det hovedfokus, der er på dyrene. Hun har haft en målsætning om at gøre en reel forskel for dyr og bidrage til at skabe lovændringer, som sikrer, at dyrene i højere grad bliver beskyttet mod dårlig behandling.

Landmand Per:

Per er 54 år, bosiddende i Nordjylland og har arbejdet indenfor landbruget i 40 år. Han har sin egen bedrift, hvor der produceres i alt 891 husdyr. Heraf er 780 af husdyrene søer, som avler smågrise. Han beskriver sit arbejde som et, han bruger meget tid på, hvor han skal være til rådighed i døgn drift. Hvis han planlægger sin tid fornuftigt, så har han en arbejdsuge på 40-45 timer.

Landmand Henning:

Henning er også 54 år og bosiddende i Nordjylland. Han er opvokset på landet og har arbejdet i landbruget hele sit liv. Han har gået på landbrugsskole og arbejdet som driftsleder på forskellige bedrifter, indtil han i 1991 købte sin egen gård, som han har den dag i dag. Hans gård huser 400 søer, og derudover har han et fælles foretagende med en kollega, hvor de avler 16.000 slagtesvin.

Landmand Thomas:

Thomas er ligeledes 54 år og bosiddende i Nordjylland. Han har sin egen bedrift, hvor han producerer et antal af 270 søer. Derudover har han et jordbrug på 150 hektarer. Han har arbejdet indenfor landbruget, siden han var 16 år gammel, og han beskriver sit arbejde som et, man skal investere mange timer i.

Fælles for landmændene er altså, at de har samme alder, og derudover har de angivet, at de har lange karrierer indenfor landbruget. Det at de har arbejdet længe indenfor landbruget ses som en fordel i forbindelse med dette speciale, da det betyder, at de har et godt sammenligningsgrundlag med henblik på, hvordan landbruget har udviklet sig i alle dets aspekter, samt hvilken betydning det har haft for dem personligt, at de har måttet følge med udviklingen. Landbruget er en af de samfundssektorer, der har oplevet størst forandring og med landmændenes førstehåndserfaring kan der dannes et godt billede af, hvilken betydning det har haft for dyrevelfærden samt dyrelovgivningerne og kontrollen heraf.

Selvom det ses som en fordel, at alle landmændene har en lang årrække af erfaring med at drive landbrug, så ses det også som en mangel i specialet, at der ikke indgår nogle unge landmænd som informanter. Det skyldes, at alder forventes at være en væsentlig faktor i forhold til, hvordan

behandlingen af landbrugsdyr anskues. Dyrevelfærd er bl.a. noget, der undervises i på landbrugsskoler i dag, mens det for specialets landmandsinformanter ikke var et begreb, som var særligt omdiskuteret i deres uddannelsesår. Det kunne altså være interessant at se på, hvor meget alder har at skulle sige, men de informanter der er brugt i specialet, repræsenterer til gengæld den øvre alderskategori for landmænd, og det er også den, der udgør størstedelen af alle landmænd, da der er en gennemsnitsalder i landbruget på ca. 53 år (Carøe 2018).

Køn er en anden faktor, der kunne have været interessant at få belyst, også selvom landbruget er et mandsdomineret felt.

Etiske overvejelser

”Et grundlæggende etisk problemfelt angår det forhold, at kvalitativ forskning ofte handler om menneskers personlige liv og erfaringer og placerer private ytringer i en offentlig arena”

(Brinkmann 2015: 463).

Når man laver videnskabelige undersøgelser, hvor mennesker indgår, så findes der nogle etiske retningslinjer for, hvordan man som forsker skal gebærde sig. I det følgende redegøres der for nogle af de etiske overvejelser, der er gjort i udarbejdelsen af dette speciale.

Forinden afholdelse af et interview, så skal der gerne gives et *informeret samtykke* fra informanterne. Et informeret samtykke indebærer, at deltagerne informeres om, hvad undersøgelsen har til formål at belyse, samt hvilke eventuelle fordele eller ulemper, der kan være ved at deltage i undersøgelsen. Ligeledes skal man være sikker på, at informanterne har indvilliget i at deltage af egen fri vilje og informere dem om, at de har ret til at trække sig fra undersøgelsen når som helst, hvis de skulle få lyst til det (Kvale & Brinkmann 2009: 89). Selvom informanterne skal informeres om formålet med interviewet, inden det igangsættes, så skal man også være påpasselig med ikke at give for mange informationer. Det handler om at finde den rette balance (Ibid.: 90). Informanterne i dette speciale er alle blevet briefet om interviewene og indholdet af dem, inden de er blevet udført. Det har dog været en meget kort briefing, som på papir vil fylde, hvad der svarer til to linjer, men det har primært skyldtes, at jeg har fundet denne fremgangsmåde mest effektiv i forhold til at indsamle informanter, da jeg fik fornemmelsen af, at jeg skulle forholde mig kort og præcist, når jeg kontaktede dem, især hvis jeg fik fat i dem midt i arbejdstiden.

En anden etisk retningslinje indenfor forskning er *Fortrolighed*, som handler om at sikre deltagerens anonymitet, såfremt de ikke ønsker, at deres identitet skal være offentligt tilgængelig (Ibid.: 91). Informanterne i denne undersøgelse er, forinden udførsel af interviewene, blevet spurgt

ind til, om de ville foretrække, at deres identitet blev gjort anonym. De to repræsentanter for dyreværnsorganisationen og fødevestyrelsen havde ikke noget i mod, at de blev citeret på deres rigtige navne. Af etiske grunde er det dog valgt at anonymisere repræsentanten for dyreværnsorganisationen, både på navn og arbejdsplads. Repræsentanten for fødevestyrelsen er kun blevet anonymiseret på sit navn, da hans arbejdsstilling hos fødevestyrelsen er den eneste af sin slags og samtidig yderst relevant for de udtalelser, han kommer med. Ved landmændene undlod jeg at spørge dem, om de ville anonymiseres. Jeg fortalte dem i stedet bare, at de ville være anonyme. Det har heller ikke nogen betydning for undersøgelsen, om de er gjort anonyme, da de ikke kan identificeres ved at blive betegnet som "svineavler fra Nordjylland". Alle informanterne i undersøgelsen går således under pseudonymer. Disse kan ses i afsnittet 'Beskrivelse af informanter'.

Slutteligt skal man også gøre sig nogle etiske overvejelser om den rolle, man har som forsker i en kvalitativ undersøgelse. Her henvises der til, at forskeren skal have integritet, både i interviewsituationen, hvor denne selv er det vigtigste redskab til indsamling af informationer, men også efterfølgende når den indsamlede viden analyseres og præsenteres. Den videnskabelige kvalitet skal således overholdes, og det indebærer bl.a., at man skal fremlægge så repræsentative resultater som muligt og undgå at fremhæve nogle punkter mere end andre, fordi de måske understøtter undersøgelsens teoretiske grundlag, hypoteser eller lignende (Ibid.: 93). Kvaliteten af indeværende undersøgelse vil forsøges overholdt på flere områder, bl.a. ved gennemsigtighed. Ved at inddrage læser i de metodiske beslutningsprocesser samt at gøre det empiriske materiale tilgængeligt, så kan det øge undersøgelsens kvalitet. Dette kan eksempelvis gøres ved transskribering af interviews, som der redegøres for i følgende afsnit.

Transskribering

"At transskribere betyder at transformere, skifte fra én form til en anden" (Kvale og Brinkmann 2009: 200).

Når man foretager en transskription, så laves der en oversættelse fra det verbale til det skriftlige. Der kan dog gå informationer tabt i denne oversættelse, heriblandt ironi, almindelige talefigurer og kropssprog. Derfor vil man som regel stå tilbage med en, i større eller mindre grad, dekontekstualiseret gengivelse af interviewet. Der kan altså være svagheder ved at optage et interview, for derefter at omsætte det til skrift, men alligevel er det i dag den mest almindelige måde at registrere interviews på (Ibid.: 200-201). Det er også denne metode, der er anvendt i dette

speciale. Den er bl.a. valgt, fordi det giver bedre mulighed for at koncentrere sig om interviewet, uden at man skal tage noter undervejs, som kan have en negativ virkning på samtals dynamik (Ibid.:201).

I forhold til udførelse af transskriberinger, så er det blevet besluttet, at jeg selv står for det. Det har ikke været nødvendigt at få udefrakommende til at håndtere det for at minimere arbejdsbyrden, da der ikke er tale om en overvældende mængde datamateriale. Tidligere erfaringer kan også fortælle, at selvom det kan virke som en triviell opgave, så kan det alligevel betale sig at gøre det selv. For det er også i den fase, at man begynder at meningskondensere og tænke på temaer, som man kan inddele analysen efter. Det er derfor ikke spildt arbejdskraft at gøre det selv, da det giver et overblik over empirien og forbereder en til analysen.

Kvalitetskriterier

Reliabilitet

”Reliabilitet behandles ofte i relation til spørgsmålet om, hvorvidt et resultat kan reproduceres på andre tidspunkter og af andre forskere” (Kvale & Brinkmann 2009: 271). Dette er et spørgsmål, der stilles, da forskningsresultater kan variere afhængigt af, hvem der har udført undersøgelsen, og under hvilke omstændigheder, den er udført. Reliabiliteten af en undersøgelse vil således være lav, hvis to forskellige forskere ville få vidt forskellige resultater ved at lave samme undersøgelse (Ibid.: 271). I indeværende speciale er det forsøgt at opnå en høj reliabilitet, da det er efterstræbelsesværdigt i videnskabelige undersøgelser. Dette er først og fremmest forsøgt ved at skabe gennemsigtighed i forbindelse med de forskellige beslutninger, tankeprocesser og metodiske overvejelser, som alle har været medvirkende til at udlede resultaterne. Ved at give en detaljeret beskrivelse af disse foretagender, så er der skabt gode forudsætninger for, at andre forskere kan gengive undersøgelsens resultater. Udover at synliggøre de forskellige overvejelser, så er der også vedlagt transskriptioner af de udførte interviews, så det er muligt at se, hvordan dialogen mellem informant og interviewer har forløbet sig. At transskriptionerne er gjort tilgængelige kan siges at øge reliabiliteten, da enhver udtalelse er fremlagt som i interviewssituationen, med undtagelse af det, der er gået tabt i oversættelsen fra talesprog til skriftsprog. Undersøgelsen har dog, som nævnt, budt på et teknisk problem, i form af at interviewet med repræsentanten for fødevarerstyrelsen havde en defekt optagelse, hvor meget af samtalen ikke har været mulig at transskribere. Der er i stedet taget noter ud fra hukommelsen, som har ledt til en transskription, som mest af alt parafraiserer, hvad der er blevet sagt. Dette vil sandsynligvis indebære, at der ikke vil forekomme lignende resultater i en tilsvarende undersøgelse, da sådan en undersøgelse vil kunne transskribere den fulde

analyse og derved have mere data, end denne undersøgelse har. I nærværende undersøgelse er der gjort brug af en semistruktureret interviewguide, da sådan en metodisk fremgangsmåde giver gode betingelser for at følge op på emner, som interviewguiden ikke har taget højde for. Denne fremgangsmåde modvirker dog grundlæggende reliabiliteten, da den indbyder til en vilkårlig subjektivitet (Ibid.: 272), men igen kan vedlæggelsen af transskriptionerne siges at påvirke reliabiliteten positivt, da den vilkårlige subjektivitet i form af opfølgende spørgsmål ligeledes vil være tilgængelig for en anden forsker.

Validitet

Validitet handler om, hvorvidt der undersøges det, som man påstår, at man undersøger, og om de besvarelser der gives, er gyldige (Ibid.: 272-273). I denne undersøgelse er det problemformuleringen, der har været bestemmende for valg af de metodiske fremgangsmåder, og disse har tjent som bindeled til analysen. For at højne validiteten er der derfor løbende lavet tilpasninger af problemformuleringen, så den undersøger det, som empirien har givet svar på. Dermed er der en rød tråd fra problemformulering til analyse.

I forhold til besvarelsernes gyldighed, så er disse blevet vurderet med socialkonstruktivistiske briller, med udgangspunkt i Karl Mannheims videnssociologi. Det erkendelsesteoretiske ståsted i dette speciale er således, at der findes forskellige sandheder, og at disse vil variere afhængigt af, hvilken klasse eller samfundsgruppe man tilhører. Derfor betragtes informanternes udtalelser, som udgangspunkt, for objektiv viden, da det i deres vidensunivers er, hvad der konstituerer sandhed. Selvom informanternes udtalelser anses som sandheder ud fra deres perspektiv, så er der også taget forbehold for, at de kan forvrænge disse sandheder på en måde, der favoriserer de budskaber, som de prøver at få ud. Dette er gjort ved at inddrage en neutral aktør (Anders) og holde hans udtalelser op imod de øvrige informanternes udtalelser. Derudover er empirien blevet tolket ud fra det faktum, at informanterne tilhører bestemte grupper, og at deres fremstilling af sandheder influeres af disse tilhørsforhold. Disse forbehold kan argumenteres at øge undersøgelsens validitet.

Generaliserbarhed

Der er mange forskellige måder at generalisere på, og generalisering indenfor kvalitativ forskning er ikke sammenlignelig med de traditionelle krav til generalisering, hvor den produceret viden nødvendigvis må afspejle sig i en universel gyldighed ”Hvis vi er interesseret i generalisering, må vi imidlertid spørge, ikke om interviewresultater kan generaliseres globalt, men om den viden, der er produceret i en specifik interviewsituation, kan overføres til andre relevante situationer” (Ibid.:

288). Med afsæt i dette citat, samt beskaffenheden af dette speciales empiriske resultater, er det valgt at undersøge, hvorvidt resultaterne kan generaliseres ved brug af en *analytisk generalisering*. Denne form for generalisering handler om, hvorvidt resultaterne i denne undersøgelse kan være anvisende for, hvilke resultater der kan fremkomme i en anden lignende undersøgelse. Dette gøres ved at lede efter mønstre i resultaterne og understøtte dem med de anvendte teorier og tidligere forskning, for derved at kunne sige noget om den population, som informanterne hører under (Ibid.: 289). Det argumenteres, at der i dette speciale er lagt en relativt god grund for at foretage analytiske generaliseringer, da et flertal af resultaterne kunne understøttes af teorierne og den tidligere forskning, og det var sjældent, at de var modstridende med disse. Mange af landmændenes udtalelser stemte også overens med hinanden, hvilket yderligere taler for at kunne lave analytiske generaliseringer.

Analyseltilgang

Når man påbegynder det analytiske arbejde i et projekt, så er der ofte en masse rå empiri, som man ikke har overblik over. Ved en kvalitativ undersøgelse viser dette sig ved mange siders transskriberinger af informanters udtalelser. For at overskueliggøre den data, så er det hensigtsmæssigt at lave en strategi, som sikrer, at man får det bedste ud af sin analyse og kan kategorisere den på en ordentlig måde.

Kodning:

I dette speciale har første skridt til at behandle empirien været at lave en kodning af transskriberingerne. Dette er foregået ved at læse det samlede datamateriale igennem og samtidig kategorisere hver udtalelse. I denne proces er der bl.a. sket en kondensering af empirien, da det kun er de udtalelser, som har syntes relevante for besvarelse af problemformuleringen, der er taget med. Ved at kategorisere alle umiddelbart relevante udtalelser, så er der også blevet identificeret nogle temaer i empirien. Disse temaer har haft til formål at inddele empirien og gøre det mere overskueligt for læser at finde rundt i, hvad der er blevet sagt. Da jeg primært har arbejdet ud fra en deduktiv fremgangsmåde, så har det også betydet, at jeg på forhånd havde inddelt interviewguiden efter temaer. Hensigten med at lave nogle temaer på forhånd, har været at skabe et godt flow i interviewsamtalerne, så spørgsmålene blev stillet i en naturlig forlængelse af hinanden. Disse temaer er dog blevet reguleret efter kodningen, da der undervejs i interviewene er dukket ny information op, som har inspireret til nye temaer samt en ændring i eksisterende temaer.

Analysestrategi:

Analysestrategi henviser til, hvordan analysen er grebet an. Som nævnt er analysen inddelt efter temaer, som hver især fokuserer på et emne, som hører ind under specialets overordnede emne. Dertil er der også konstrueret nogle underliggende kategorier for yderligere at præcisere analysens fokus. Analysen tager udgangspunkt i de citater, der er udledt fra datamaterialet. Indledningsvist redegøres der for citaterne, hvorefter de inddrages i en større sammenhæng ved at sammenholde dem med de andre informanternes holdninger. Herved holdes der øje med eventuelle uoverensstemmelser eller ligheder informanterne imellem. Citaterne fra informanterne vil ikke stå alene, da de ligeledes holdes op imod de anvendte teorier samt den eksisterende forskning. Formålet hermed er enten at inddrage citaterne i en kontekst, hvor de kan almengøres eller ved at fremhæve, hvordan de adskiller sig fra det almene og de teoretiske antagelser. Udover teori og eksisterende forskning, så vil landmændenes og dyreværnsorganisationens udtalelser i visse tilfælde holdes op imod udtalelser fra repræsentanten for fødevarestyrelsen i et forsøg på at faktatjekke førstnævntes udtalelser. Repræsentanten fra fødevarestyrelsen vurderes nemlig, som nævnt, til at være en neutral aktør med en baggrund, som gør, at han er kvalificeret til at bekræfte eller afkræfte nogle af de ting, som de øvrige informanter har sagt.

Efter at have behandlet transskriptionerne ser undersøgelsens analysestruktur ud som følgende:

<p>Landmænds arbejdsvilkår og udviklingen af landbruget</p> <p>Opsamling</p> <p>Danmarks dyrelovgivning</p> <ul style="list-style-type: none">
○ Holdninger til de danske dyrelovgivning
○ Dyrelovgivningernes konsekvenser for landmænd
○ De lovgivningsmæssige og forebyggende processer
○ Halekupering af grise <p>Opsamling</p> <p>Definition af dyrevelfærd</p> <p>Opsamling</p> <p>Kontrol</p> <ul style="list-style-type: none">
○ Kontrolbesøg
○ Intern kontrol <p>Opsamling</p>
--

Holdninger til den danske husdyrproduktion

- Aktørernes syn på hinanden

Opsamling

Hvert hovedtema afsluttes med en opsamling, hvor de væsentligste pointer fremhæves.

Analyse

Landmænds arbejdsvilkår og udviklingen af landbruget

Under dette tema undersøger jeg, hvordan landmændenes arbejdsforhold beskrives. Derudover er det blevet undersøgt, hvilken betydning udviklingen af landbruget har haft for produktionen af dyr, da disse ting forventes at have indflydelse på de holdninger, landmændene har.

Henning nævner i sin beretning om, hvordan det er at være landmand, at det er et arbejde, hvor man ikke kan sikre, at alt går, som det skal, lige meget hvor mange forebyggende foranstaltninger man gør sig:

”Der sker altid noget. Det er ligeså vel med mennesker. Når du går ind om aftenen, så kan du med god samvittighed gå ind, og så tænker man næste morgen. Så tror du, at hvis du sover her i weekenden, så tror du, at når du står op om morgenen, så kører det hele, som det plejer. Nej, når du står ud om morgenen, så er der sket noget nyt. Det er levende ting, du har med at gøre, så der sker noget hele tiden. Så selvom det hele har været til ug og kryds og slange, når du går ind om aftenen, så næste morgen. Så er der nye problemer, som du skal tage stilling til” (Bilag 3: 2-3).

Her beskriver han arbejdet som landmand som et arbejde, hvor der ikke er nogen garantier for, at alt kører efter en snor. Især det faktum at man har at gøre med levende dyr med egen vilje er en faktor, der gør det svært at drive landbrug, da alt kan ske, når de efterlades uden kontrol. Per fortæller i forlængelse heraf, at man som landmand har vagten døgnet rundt (Bilag 2: 2). For hvis der sker noget på bedriften, selv når de ikke er der, så er det stadig deres ansvar.

Henning nævner yderligere i sin skildring af, hvad det vil sige at være landmand i dag, at det ikke er det samme, som dengang han startede med sin uddannelse som landmand:

”I dag er alt det der blevet automatiseret, både hvordan man får muget ud, og det er så i form af gylle, og lige sådan man får foder ind. Det er der også et foderanlæg, som

gør i dag. Så i dag der er man dyrepasser, og det er ligesom en sygeplejerske på et sygehus. Du går konstant og holder øje med, hvad der sker og følger dem hele tiden og foderrunder, hvor du går og kigger, om der er nogen, der hænger lidt i bremsen eller hvad sker der. Alt sådan noget, så du passer dyr. Du arbejder egentlig ikke så meget som i gamle dage” (Bilag 3: 3).

Henning fortæller således, at arbejdet som landmand har skiftet karakter. Efter der er kommet maskiner til, der har udfaset meget af det manuelle arbejde, som før i tiden var indbegrebet af det at være landmand, så har det banet vej for, at landmænd i større grad i dag er omsorgsgivere for dyrene, og han sidestiller sågar sit erhverv med det at være sygeplejerske. Denne udlægning står i skarp kontrast med, hvordan forskningen ellers vurderer landmænd og erhvervet generelt, hvor det beskrives som et felt, der er kendetegnet ved fysisk styrke og maskulin aggressivitet (jf. forskningsfronten). Det kan altså argumenteres, at landbruget har undergået lidt af en revolution, ikke kun i forhold til indførelsen af maskiner, men også i forhold til hvad det indebærer at være landmand. Selvom det ikke giver ligeså meget hård hud på hænderne at være landmand i dag, og selvom Henning fremlægger det som et betydeligt mindre krævende arbejde end før i tiden, så karakteriserer de andre landmænd det stadig som et hårdt arbejde (Bilag 2: 2, Bilag 4: 2) og det kan også ses alene i forhold til den tid, de investerer i det (jf. beskrivelse af informanter).

Da landmændene blev spurgt ind til, hvilken betydning det har haft for dem, at besætninger i dag rummer mange flere dyr, end det hidtil har været tilfældet, og om det har besværliggjort deres arbejde med at kunne holde en god standard i forhold til at beskytte dyrene mod lidelser, så svarede alle landmænd, at det for dem ikke udgjorde et problem (Bilag 2: 1, Bilag 3: 2, Bilag 4: 2). Per svarede, at der ikke er sket den store forskel i forhold til at holde opsyn med landbrugsdyr de seneste 10 år, og at der er taget hensyn til det øget antal dyr per produktion ved at have flere ansatte. Så den enkelte landmand skal stadig have overblik over det samme antal dyr som tidligere ”*Ikke hvis vi tager 10 år tilbage, fordi det har tit været omkring 250-300 dyr per mand. Det er sådan meget normalt. Det har det været i mange år... Ja, det har ikke ændret sig sådan en hel masse”* (Bilag 2: 1).

Landmændene mener således, at det øget antal dyr per besætning ikke har nogen betydning i forhold til at sikre dyrenes beskyttelse. Hanne fra dyreværnsorganisationen har til gengæld en anden holdning, idet hun fortæller, at de kæmpe produktioner i dag har en direkte negativ effekt på dyrene. Hun henviser specifikt til dyrenes mulighed for at udleve deres naturlige behov, hvilket er noget, de

flere gange har set overskredet på grund af de store produktioner, hvor dyrene lever tæt, og det er svært at have overblik over dem (Bilag 5: 3). Dyreværnsorganisationen og landmændene har altså nogle modsatrettede holdninger til konsekvenserne af de store produktioner, og det kan skyldes flere ting. Det kan bl.a. bunde i noget definatorisk, hvor de simpelthen ser forskelligt på, hvornår noget har en negativ virkning på dyrs velfærd, og hvornår det ikke har. Dette vil blive yderligere undersøgt i temaet 'definition af dyrevelfærd'. Derudover kan det også skyldes, at de to parter henholdsvis overvurderer og/eller undervurderer omfanget af problemet for at sætte deres egen dagsorden eller erhverv i et bedre lys.

Hele udviklingen af landbruget, og hvordan det er præsenteret af informanterne i det ovenstående kan yderligere belyses ved at se det ud fra rutineaktivitetsteorien, og det fokus RAT har på de situationelle betingelser, der er opstået for lovovertrædelser i landbruget i takt med den teknologiske fremdrift. Det kan nemlig siges, at der er kommet flere egnede mål for potentielle motiverede forbrydere, som er en af de tre betingelser, der skal være til stede for, at kriminalitet vil forekomme. De egnede mål henviser her til det øgede antal dyr per produktion og per landmænd. Set på den måde, så har udviklingen, ud fra teorien, øget sandsynligheden for kriminalitet. Udover den teknologiske udvikling, så beskæftiger teorien sig også med samfundsændringer generelt, og hvordan det påvirker sandsynligheden for, at kriminalitet vil finde sted i en given sammenhæng. Som Henning nævner, så er landmændene i højere grad gået fra at være sveddryppende arbejdere til at være dyrepassere, et arbejde hvor omsorg er i fokus. Denne samfundsændring kan argumenteres at have reduceret landmændenes tilbøjelighed til, i ligeså høj grad, at være potentielle motiverede forbrydere, da de kan formodes at have et andet forhold til dyrene end tidligere, et forhold hvor dyrenes velfærd er mere i fokus, og det kan i forlængelse fjerne noget af motivationen til at begå lovovertrædelser, som evt. vil være til ulempe eller skade for dyrene.

Opsamling

Opsummerende kan det siges, at udviklingen af landbruget har budt på ændringer, der har ændret de situationelle betingelser for, at lovovertrædelser kan finde sted indenfor landbrugssektoren, både på godt og ondt. Derudover deler landmandsinformanterne samme holdninger om, at det ikke er blevet sværere at sikre landbrugsdyrenes beskyttelse, efter at produktionerne er steget i størrelse og antal af dyr. Dyreværnsorganisationen har dog stik modsatte holdninger i dette aspekt, da de ser masseproduktionen som en af hovedårsagerne til, at mange landbrugsdyr lider i dag.

Danmarks dyrelovgivninger

Under dette tema ligger fokus på Danmarks dyrelovgivninger, og de vil blive undersøgt ud fra forskellige perspektiver. Formålet her er at belyse, hvorvidt der er behov for at tage nogle af dyrelovgivningernes love, eller mangel på samme, op til revurdering.

Holdninger til de danske dyrelovgivninger

Først har jeg kigget på informanternes holdninger til Danmarks dyrelovgivninger, hvorefter specifikke love og bekendtgørelser, samt omdiskuterede forhold, der ikke indgår i dyrelovgivningerne, er blevet undersøgt.

Da landmændene blev adspurgt til, om de var godt bekendte med dyrelovgivningerne i Danmark, så gav de alle udtryk for, at de havde et tilstrækkeligt kendskab til dem i forhold til, hvad der kræves af dem for at arbejde indenfor lovens rammer (Bilag 2: 2, Bilag 3: 4, Bilag 4: 2). Dette stemmer overens med det indtryk, Anders har fået, når han har ført kontrol med landbrugsbesætninger. Han vurderede, at de havde et overordnet kendskab til lovgivningerne, men at de, i fleste tilfælde, ikke kunne henvise til dem på paragrafniveau (Bilag 6: 5). At landmændene, efter egen vurdering, havde et fint kendskab til lovgivningerne, har relevans i forhold til deres behandling af dyrene, da lovene også ofte refererer til, hvornår der er tale om god dyrevelfærd.

Landmændene har også givet en beskrivelse af, hvordan de opfatter de nuværende dyrelovgivninger i Danmark, og hertil adskilte deres holdninger sig en smule fra hinanden. Per og Thomas mente, at der var mange bagateller, som skulle efterleves, som var mere til besvær, end de gav mening ” *Jeg synes, mange af dem, det er virkelig petitesser, de går ned i. Altså der er ikke meget overladt til folks sunde dømmekraft længere. Nu er der blevet regler for alt*” (Bilag 2: 2), ” *Jamen overordnet synes jeg jo godt nok om dem, men der er jo nogle bagateller indimellem, som jeg ikke synes om*” (Bilag 4: 2). Thomas fik her nævnt, at han egentlig var tilfreds med de danske dyrelovgivninger, og at det kun var dyrelovgivningernes optagethed af de mindre forhold, som generede ham. Per gav til gengæld ikke udtryk for at have nogle positive holdninger til dyrelovgivningerne. I forlængelse gav de begge også flere konkrete eksempler på deres utilfredshed med de nuværende dyrelovgivninger, hvilket vidnede om, at deres udtalelser ikke blot var forankret i en generel utilfredshed med de negative konsekvenser, som lovgivningerne har for dem i forhold til at drive landbrug og profitere på det. Per nævnte bl.a. lovgivningernes krav til rodemateriale:

”Jamen altså sådan noget, som at der skal være rodemateriale til alle dyr, selvom de ikke har noget rodebehov, kan man sige. Det er sgu da sådan lidt bøvlet (...) Altså det er jo fint nok, at de får noget rodemateriale til... men det der med at det skal være til rådighed hele tiden. Det er næsten umuligt at opfylde. Det gør i hvert fald ikke livet nemmere med at være lovlydig” (Bilag 2: 2).

Dette eksempel er et af flere, hvor de to landmænd mente, at det var på sin plads, hvis der blev lavet nogle lempelser eller decideret afskaffelser af visse lovgivninger. Der var dog også Henning, hvis holdninger adskilte sig fra de to andres. Han var nemlig meget tilfreds med den måde, som lovgivningerne indenfor landbruget var på nuværende tidspunkt. Han gav dog lidt kritik angående det forhold, at der var flere dele af dyrelovgivningerne, som var mindre detaljeret, hvor det er op til den enkelte at fortolke visse lovtekster (Bilag 3: 4). I forhold til fortolkningen af dyrelovgivningerne, så er dette også et problem, som det dyreetiske råd har rettet opmærksomhed imod (jf. problemfeltet), hvor de har nævnt, at der anvendes betegnelser, som ikke er målbare nok, når der skal foretages en vurdering af, om lovene overholdes. Dette var også et forhold, som Anders blev spurgt ind til, da han, gennem sine mange kontrolbesøg, kunne vurdere, om de uklare betegnelser var noget, der forvirrede landmændene eller om det egentlig gav dem en undskyldning til at fortolke lidt for frit på lovteksterne. Anders mente, at der nok var et mindre behov for at konkretisere, hvad der menes med visse begreber. I tillæg nævnte han, at det var hans erfaring, at det ikke udgjorde et problem i praksis, da der oftest var en nogenlunde konsensus om de forskellige paragraffer mellem kontrollant og landmand (Bilag 6: 5).

Landmændenes generelle utilfredshed med love, som de betegner som småting er ikke noget, der er enkeltstående for indeværende undersøgelse. Den eksisterende forskning, med udgangspunkt i to danske undersøgelser, fortæller også, at danske landmænd har en tendens til at anfægte sanktioner, hvor de bliver straffet med bøder på under 5000 kr., da disse, ifølge landmændene i de respektive undersøgelser, omhandler småting, som, i deres optik, ikke er associeret med egentlige lidelser hos dyrene (jf. Forskningsfronten). Denne tendens ses også ved Per, når han snakker om stistørrelser, hvor han kritiserer, at bare den er en millimeter under det tilladte, så bliver det sanktioneret (Bilag 2: 3). Han mener altså, at der skal være lidt bevægelsesfrihed i forhold til lovens rammer. Når vi taler om love, som medfører relativt små sanktioner, så er dette også noget, som Anders italesatte, da han blev spurgt ind til det forholdsvist store antal af lovovertrædelser i husdyrproduktionen. Han sagde bl.a. at det store antal lovovertrædelser ikke kun er forbundet med

dyrevelfærd, men i mange tilfælde handler det eksempelvis om forkert placering af udstyr, og at tallene godt kan se voldsomme ud, men at mange af disse tal vedrører småting. I tillæg understregede han dog, at disse småting selvfølgelig også skulle kontrolleres og sanktioneres (Bilag 6: 2-3). Ud fra dette kan der dannes en hypotese om, at der er en sammenhæng mellem landmændenes holdninger til love med små strafferammer og forekomsten af det store antal lovovertrædelser, da hovedparten af disse lovovertrædelser behandles med indskærpelser, som er en sanktion, der foretages ved mindre lovovertrædelser (jf. Problemfelt).

Ved at sammenligne landmændenes overordnede holdninger med dem, som repræsentanten fra dyreværnsorganisationen fremlagde, så adskilte de sig betydeligt fra hinanden. Som nævnt i det ovenstående, så mente to af landmændene, at dyrelovgivningerne fokuserede for meget på bagateller, og at flere af lovene var direkte meningsløse. Henning syntes, at dyrelovgivningerne var fine, men ingen af landmændene mente, at der var nogle forhold eller praksisser, der var lovlige på nuværende tidspunkt, som bør gøres ulovlige (Bilag 2: 3, Bilag 3: 6, Bilag 4: 3). Her havde dyreværnsorganisationen nogle andre holdninger. Hanne mente nemlig ikke, at dyrelovgivningerne var dækkende nok i forhold til at sikre god dyrevelfærd hos landbrugsdyrene:

”Øhm kort sagt så er det nej. Det er selvfølgelig fantastisk, at vi har nogle dyreværnslove, som er til for at beskytte dyrene, men vi ser jo rigtig mange forhold i landbruget, især det konventionelle landbrug, hvor at det er ting, som er lovlige, som vi bestemt ikke synes burde være lovligt. Øh det kan være sådan noget som fiksering af grise, øh burhøns og lignende forhold, hvor dyr simpelthen bare er under meget unaturlige forhold og ikke kan udleve deres naturlige behov...” (Bilag 5: 3).

Det, som Hanne ligger vægt på her i forhold til dyrelovgivningernes mangler, er forhold i landbruget, der hæmmer dyrenes evne til at agere på en måde, som de ville gøre, hvis de var i det fri. Hendes kritik ligger således på, at dyrene opstaldes under kunstige rammer, som er i strid med deres biologiske behov og lyster. Udover at italesætte forhold, der ikke er bekendtgjort i dyrelovgivningerne, så adresserer hun også den måde, der straffes på. Her mener dyreværnsorganisationen generelt, at der skal laves nogle ændringer. De har også selv lavet flere politianmeldelser af lovovertrædelser, hvor de har set, at der kun er blevet straffet med store bøder. Her mener de i stedet, at der skal falde en reel straf såsom at fratage retten til at have dyr, og ikke kun i 5 år, som det er nu (Bilag 5: 5). Landmændene og dyreværnsorganisationen befinder sig altså i hver deres ende af et kontinuum i forhold til de holdninger, de har til de danske dyrelovgvinger.

Dyrelovgivningernes konsekvenser for landmænd

I ovenstående tema er det undersøgt, hvordan informanternes holdninger til dyrelovgivningerne i Danmark kommer til udtryk, mens de samtidig er blevet sat op mod hinanden. Dette tema går lidt mere i dybden med dyrelovgivningerne med det formål at belyse, hvordan de påvirker landbruget udover en begrænsning af handlemuligheder.

Indledningsvist kan det siges, at lovgivninger er foranderlige, og hver gang der tilføjes en ny lov eller der foretages en regulering, så er der nogle personer, der bliver ramt. I denne forbindelse kan landmænd siges at være en særligt udsat gruppe, da de hører til et erhverv, som er underlagt mange lovgivninger. I den sammenhæng har landmændene talt om, hvad det betyder for dem.

Henning fortæller, at det er en tilpasningsproces ”*jamen vi har jo lært at indrette os efter de regler, der er, og de bliver jo lavet om hele tiden. Det er ligesom med regeringen, som sidder. Hvert år så kommer der næsten en ny lov, som vi skal prøve at rette ind efter. Sådan er det jo. Og det gør vi...*” (Bilag 3: 5-6). Med næsten enhver handling, en landmand foretager sig, så er der en lov, der dikterer nogle begrænsninger eller en bestemt måde at gøre det på, og når disse love løbende ændrer sig eller forstærkes af nye love, så gør det hele processen med at drive landbrug noget mere besværlig. Dertil skal også medtænkes, at tilføjelser i dyrelovgivningerne ofte har nogle økonomiske konsekvenser, hvilket Per kommer ind på:

”Jamen altså mange af de der forordninger de koster selvfølgelig en hulens masse penge øh og når man skal indrette sit staldsystem efter noget, der er lovligt den gang man laver det, og så skifter det så til nogle nye regler, ikke. Det er jo lidt svært at få økonomien til at hænge sammen med sommetider, men altså generelt så synes jeg da, at det er fint nok, at man er opmærksom på, om dyrene har det godt” (Bilag 2: 4).

Per beskriver meget sort på hvidt, hvordan dyrelovgivningerne og løbende ændringer i disse udgør nogle forhindringer for landmænd. Henning har dertil nævnt, at man ikke går ind i landbrugsbranchen med et mål om at tjene en masse penge, men fordi det er noget, man brænder for (Bilag 3: 3). Dette har også virket til at være tilfældet for de øvrige landmænd, og som Per nævner i ovenstående citat, så er han tilfreds med, at der rettes opmærksomhed på dyrevelfærden, også til trods for, at det har nogle økonomiske implikationer. Man kan så spørge, om det er noget, der kan ende med at tage overhånd? For hvis landmændene fortsat får mindre og mindre økonomisk råderum, hvad kan det så betyde? I den forbindelse nævner Per, at det kan være, at dyrene udfases, så de ender med at blive produceret i et andet land, hvor der ikke er tilsvarende stramme

dyrelovgivninger og gode vilkår for dyrene (Bilag 2: 5). Det ville således være lidt af et paradoks, hvis dyrelovgivningerne, som er til for bl.a. at sikre dyrenes beskyttelse og velfærd, i sidste ende kan ende med at forværre det. Dette er også et punkt, som Hanne kommer ind på, og hun nævner, at det scenarie ikke er noget, der skal holde dem tilbage for at føre kampagner, som sigter efter at forbedre landbrugsdyrenes forhold. Derudover nævner hun også, at der skal føres noget kontrol over det, så det ikke bare er muligt at genåbne en produktion i udlandet (Bilag 5: 7). I forhold til dyrelovgivningens økonomiske konsekvenser, så præsenterer Per altså et potentielt slutresultat, der ville være til stor ulempe for dyrene, hvorimod Hanne modargumenterer sandsynligheden for, at et sådant scenarie vil finde sted og siger samtidig, at det ikke er noget, de kan tage højde for i deres bestræbelse på at forbedre dyrenes vilkår. De har altså nogle forskellige synspunkter på det område, og de synspunkter kan forventes at være påvirket af, at landmændene er dem, der bliver ramt af det og derfor puster de måske situationen lidt op. På den anden side ville det også være et resultat, som er det stik modsatte af, hvad dyreværnsorganisationen prøver at opnå, hvorfor de prøver at distancere sig fra sådan et scenarie. Det kan endda argumenteres, at Hanne anvender en neutraliseringsteknik her, for selvom der ikke er tale om en lovovertrædelse eller en afvigelse, så kan teorien stadig være relevant. Som Shadd og Maruna nævner, så er det nemlig ikke en teori, som kun gør sig gældende i forbindelse med lovovertrædelser eller afvigelser. Det er en universel teori, der kan benyttes i en masse sammenhænge, og hvis der, med dette in mente, henvises til Sykes og Matza's begreb, *denial of responsibility*, så kan det siges, at Hanne prøver at minimere og se bort fra de mulige konsekvenser, som deres målsætninger egentlig kan have. Som nævnt under teoriafsnittet i forhold til distinktionen mellem neutraliseringsteknikker, så kan det dog siges, at det ikke er en "dårlig" neutraliseringsteknik. Hermed menes der, at det ikke er en teknik, hun bruger til at undskylde eller retfærdiggøre dårlig adfærd. Tværtimod er det en teknik, hun bruger til at tage afstand fra de mulige konsekvenser, som deres ellers gode intentioner kan have.

Hvis der fortsat holdes fokus på, hvad betydningen af dyrelovgivningerne har for landmænd, så italesættes det også som værende et frustrerende element. Ikke kun på grund af, at de skal indrette sig efter en masse lovmæssige forhold, men også på grund af den konkurrence de møder fra udlandet, hvor der i mange tilfælde ikke er ligeså høje standarder for dyrevelfærd. Hertil udtaler Henning følgende:

"... det er lidt frustrerende, at vi kører med en dansk lovgivning, der er meget meget stram i forhold til alle i udlandet, og så når kunderne kommer derud, så køber de

findme alt det udenlandske, fordi det er billigere. Det kan godt være frustrerende, når vi andre prøver at få skidt til at hænge sammen med de regler, vi har i Danmark, for de er stramme. Vi er verdens bedste producenter, og vi har verdens strengeste krav og laver verdens bedste kød og med det allermindst klimabelastende der findes, så vi er sådan set nogle verdensmestre, men de eneste der ikke synes det. Det er sådan set Danmark” (Bilag 3: 6).

I denne sekvens sætter Henning de danske dyreforhold indenfor landbruget ind i en international kontekst, hvor han fremlægger Danmark som et foregangsland, der ligger i top på alle parametre. I tillæg tilføjer han, at de fra omverdenen lovprises for de gode forhold, som husdyrproduktionen finder sted under. Derudover sætter han også de danske landmænd i en offerrolle, hvor de ikke modtager ros for at have de høje standarder, de har. Denne mangel på ros kan hænge sammen med, som Henning udtaler et andet sted i interviewet, at der kun tegnes et negativt billede af dem i medierne (Bilag 3: 13). Dette er dog noget, der vil blive berørt senere i analysen.

De lovgivningsmæssige og forebyggende processer

I dette tema undersøges det, hvordan lovgivningsprocesserne vedrørende dyrelovgivning fungerer. Derudover undersøges også de kampagner og tiltag, der sigter efter at forbedre forholdene i landbruget, men som ikke indgår i dyrelovgivningerne.

Hvis man ønsker, at der skal foretages nogle ændringer i forhold til landbrugsdyrenes vilkår i landbruget, så skal dette enten ske gennem dyrelovgivningerne eller generelle tiltag, som ikke medfører sanktioner hvis overtrådt.

Hvis der først rettes blik mod dyrelovgivningsprocesserne, så forløber de sig som alle andre lovgivningsprocesser, hvor de opstår med en idé til en ny lov, og så kører tandhjulene ellers derefter. Der er dog en forskel med hensyn til, hvem der har indflydelse på, at disse love bliver til. I interviewet med Anders blev han spurgt ind til, hvem de vigtigste aktører i den proces er, hvortil han svarede, at der er mange parter involveret, men at det særligt var dyreværnsorganisationer eller fødevarestyrelsen, som ofte gjorde opmærksom på visse forhold (Bilag 6: 2). Det giver også god mening, at det navnlig er disse aktører, da det er dyreværnsorganisationernes primære opgave at sørge for de bedste vilkår for dyrene. Derudover er fødevarestyrelsen den organisation, som står for at håndhæve dyrelovgivningerne, og i den sammenhæng har de et godt overblik over, hvad der fungerer, og hvad der ikke fungerer. Landbruget har som regel også en vigtig stemme i forhold til,

hvad der bliver vedtaget ved lov, og de bliver løbende briefet om de igangværende lovforslag, og hvordan de udvikler sig (Bilag 6: 2).

Hvis man vil fremme ændringer og forbedringer i landbruget, så er der også andre veje, man kan gå end gennem lovgivningen. I interviewet med Hanne fra dyreværnsorganisationen, nævnte hun, at meget af deres arbejde går ud på at tage kontakt til forskellige virksomheder, som arbejder med kødproducenter, som måske ikke leverer den bedste dyrevelfærd:

”Øhm det er mere sådan nogle som fx Ikea, som vi er i dialog med nu, som har nogle mindre producenter til deres kød (...) Så det er der, vi har mulighed for at gå ind og sådan påvirke dem og også selv være ude forskellige steder. Der er jo rigtig mange landmænd, der er interesseret i at skabe nogle bedre forhold for dyrene og ja man vil gerne gå i dialog med dem, man kan forbedre forholdene med, så det er meget positivt det, man ser” (Bilag 5: 2).

At tage kontakt til virksomheder, producenter og individer er således en del af det opsøgende arbejde, som dyreværnsorganisationen udfører i deres bestræbelser på at ændre tingenes gang og gradvist få flere ombord på alternativer, der i højere grad tilgodeser dyrene. Hanne nævner også det med at prøve at gå i dialog med dem og se, om de kan sætte noget i gang på den måde. dyreværnsorganisationen griber altså deres arbejde an ved først at lave en individorienteret indsats, hvor de henvender sig til dem, som kan siges at være en del af problemet og prøve at få dem til at ændre den måde, de arbejder på. I forlængelse fortæller Hanne også, at når det ikke lykkes, fordi de helt grundlæggende ser dyr forskelligt, at de i stedet tyr til at lave kampagner, hvor de inddrager forbrugeren og derigennem prøver at lægge pres på producenterne og deres samarbejdspartnere. De foretrækker dog, at det ikke skal nå til det punkt, hvor offentligheden inddrages, da det er noget, der skal bruges mange ressourcer på (Bilag 5: 2-3). Det kan altså siges, at når de ikke kapitaliserer på en individorienteret indsats, at de i stedet gør brug af en generelt præventiv/bekæmpende indsats, hvor de rækker ud til befolkningen, da de i høj grad dikterer husdyrproducenternes arbejdsmetoder. Anders nævnte et konkret eksempel på sådan en generelt præventiv indsats. Det er en ny kampagne, som skal gøre forbrugere mere bevidste om de animalske produkter, de køber ved at mærke dem med et dyrevelfærdsmærke, som fortæller forbrugeren, hvilken grad af dyrevelfærd, som producenten bag produktet er vurderet til at arbejde ud fra. Et produkt kan have fra nul og op til tre hjerter, som giver et fingerpeg til, hvor godt dyret har haft det. På den måde informeres forbrugeren om den dyrevelfærd, der er forbundet med et givent produkt, når de står ved køledisken, hvilket kan

forventes at have mere gennemslagskraft end andre kampagner, da de bliver konfronteret med det i samme øjeblik, hvor de køber produktet. Anders nævner også, at en kampagne som denne kan have en betydelig effekt på nogle af de kritiserede praksisser, som eksempelvis halekupering, da det er noget, der trækker meget ned i graden af dyrevelfærd (Bilag 6: 3-4).

Et eksempel på et tiltag indenfor landbruget, som er noget, der formentlig vil træde i kraft i starten af 2019 er anvendelse af bedøvelse, når grise kastreres. Dette er et problem, som er beskrevet i problemfeltet, og det nævnes kort her, da det er et tiltag, som ikke er blevet til i kraft af lovgivningen, men, som Per siger, er det noget, som landbruget har taget til sig for at forbedre dyrevelfærd og imødekomme forbrugernes ønsker. Dertil nævner han, at det flere gange er sket, at landbruget har ændret deres måde at gøre tingene på, uden det har været et lovkrav (Bilag 3: 7). Det er også med til at male et billede af landbruget som en sektor, der ikke kun tilpasser sig, fordi de pålægges det af loven, men også fordi de ligeledes har en interesse i dyrenes velfærd.

Halekupering af grise

I dette tema undersøges en specifik praksis indenfor griseproduktionen, da denne i særdeleshed har fået meget opmærksomhed. Derudover er det en praksis, der er mange forskellige holdninger til, og det findes derfor relevant at se på, hvordan informanterne fremlægger deres holdninger.

Som nævnt i problemfeltet, så er rutinemæssig halekupering af grise ulovligt, men alligevel er det noget, der forekommer hos næsten samtlige landbrugsbedrifter, uden det er noget, der bliver kontrolleret for. Med henblik på at belyse denne problematik, så har Anders været en oplagt person at spørge, da han netop er en af dem, som angiveligt undlader at håndhæve lovkravet. Ifølge ham er det dog mere kompliceret at kontrollere for, end man skulle tro. Det var nemlig et forhold, som de hos fødevarestyrelsen var godt klar over, men problemet ligger, ifølge Anders, i, at kontrollanter ikke kan bevise, at halekuperingen er foretaget uden en gyldig grund. Selvom de kan se, at hele besætningen er halekuperet, så er de nødsaget til at tage landmandens ord på det, hvis han siger, at der har været en gyldig grund (Bilag 6: 3). Der kan dog sås tvivl om denne begrundelse, da loven siger, at svin ikke må halekuperes rutinemæssigt (jf. Bekendtgørelsen om halekupering og kastration af dyr). Der nævnes ikke noget om, at rutinemæssig halekupering er tilladt, hvis der har været en gyldig begrundelse for at halekupere samtlige grise. Om der ligger mere i det vides ikke, men som Anders har fremlagt det, så lægger han egentlig ansvaret over på landmændene, da fødevarestyrelsen tilsyneladende ikke kan sanktionere dem, medmindre landmændene selv indrømmer, at de har foretaget en rutinemæssig halekupering uden gyldig grund.

Da ansvaret blev lagt over på landmændene, så blev de indledningsvist spurgt ind til, hvad deres holdninger til halekupering af grise var, hvortil de alle svarede, at de var fortalere for halekupering (Bilag 2: 5, Bilag 3: 8-9, Bilag 4: 5). Thomas mente endda, at det var dyrplageri, hvis man ikke halekuperede grisene (Bilag 4: 5). Begrundelsen for at halekupere er at forhindre halebid, som kan forårsage mere smerte og flere gener hos grisene, end hvis de fik klippet halen under kontrollerede forhold (jf. problemfeltet). Henning giver en beskrivelse af et scenarie med halekupering og et scenarie med halebid:

”Det indgreb, det kan folk så have en eller holdning til med hensyn til dyrevelfærd og sige det er da godt nok for galt, siger de så, men det er et lille lille indgreb, og det er akkurat det samme, som du ser med spædbørn. Du vaccinerer dem. Det gør ondt. De har feber i en dag eller to, men det gør du, fordi de ikke skal have det værre senere, og det er til gavn for dem senere. Det her det mener jeg også er til gavn for dem senere” (Bilag 3: 8).

”... jeg tror sgu bare, at grisen er nysgerrig af natur, og så sker det bare, og så er det ligesom med høns og alle mulige andre. Ligeså snart de har bidt lidt og smager blod, så kan du satme tro, at det går stærkt, og så kan de ikke stoppe igen. Så går der kannibalisme i det. Så det undgår man, hvis man kan” (Bilag 3: 10).

Som Henning forelægger det, så er der tegnet to vidt forskellige billeder af konsekvenserne af at halekupere og ikke halekupere grise. Halekupering sidestiller han med vaccination af spædbørn, altså et lille indgreb, som alle mener er det bedste for barnet, mens undladelse af halekupering er noget, der kan medføre kannibalisme blandt grisene. Der kan igen henvises til Sykes og Matzas begreb, *denial of injury*, da det kan argumenteres, at Henning nedspiller alvoren af indgrebet, idet han drager paralleller til vaccination af spædbørn, som er en socialt acceptabel procedure.

Hvis den generelle holdning var, at halekupering var det eneste, der kunne afholde grise fra at bide hinanden i halerne, så ville det nok slet ikke være et diskussionsemne. Som det er nu, så siger mange dog, heriblandt Jes Harfeld (jf. problemfelt), at den primære årsag til halebid er de tætte forhold, som grisene lever under i det konventionelle landbrug. Det er endda også noget, der berøres i ’bekendtgørelsen om halekupering og kastration af dyr’, hvor der står, at utilstrækkelige staldforhold skal ændres, inden halekupering foretages. Hvis dette er sandt, så er det vel i

virkeligheden på det område, at der skal gøres nogle forebyggende foranstaltninger og ikke i form af halekupering. Per har dog en respons til argumentet om de tætte forhold som årsag til halebid:

”Ja, men det passer jo ikke, for selv i de økologiske besætninger der bider de jo også haler, selvom de har masser af plads og halm, og jeg skal komme efter dig. Så det er jo sådan en lidt letkøbt bemærkning. Det er folk, som ikke har prøvet at opleve det eller arbejdet med det, der kan sige sådan noget” (Bilag 2: 5).

Per kommer med en tilbagemelding, som umiddelbart underminerer argumentet om, at det er staldforholdene, som er årsag til halebid. Til gengæld nævner Per ikke noget om, hvor stor forekomsten af halebid er ved økologiske besætninger. Hvis det kun udgør et lille problem, og det snarere er undtagelsen end reglen, så har hans argument ikke særligt meget slagkraft.

Det viser sig således, at hele problematikken med halekupering af grise er noget, der er modsatrettede holdninger til, afhængigt af hvem man spørger, og der præsenteres en masse forskellige sandheder. Ud fra denne analyse kan det ikke siges, hvem der har ret, og hvem der tager fejl eller om det er en mellemting, men det kan siges, at det er et emne, som der er behov for at blive italesat mellem de forskellige parter for at nå til en nogenlunde konsensus om, hvordan det bør gribes an.

Hvis vi fortsætter med den rutinemæssige halekupering, som er et klart brud på loven, så sagde Thomas, at han mente, at det var en lov, som burde afskaffes (Bilag 4: 5). Henning var ikke så hurtig til at sige, at loven bør afskaffes, men han efterspurgte i stedet ordentlige alternativer, hvilket han ikke mener, de er blevet introduceret for. Ligeledes pointerer han, at det er af nød, at han halekuperer (Bilag 2: 10). Han bryder således med loven, fordi det, efter hans bedste overbevisning, er det bedste for dyrene. Eftersom de retfærdiggør deres lovbrud med, at det er de lovmæssige rammer, der er forkert på den, så gør begrebet, *denial of responsibility*, sig gældende, da de forskyder ansvaret for deres lovbrud med, at det enten ikke bør være en lov eller, at der skal findes nogle nye løsninger, hvis loven skal have sin berettigelse. Hvis man skal vurdere deres brug af denne neutraliseringsteknik, så kan det siges, at den ikke anvendes som en dårlig undskyldning for at lave en lovovertrædelse. De har i realiteten nogle gode argumenter, og når man samtidig medregner, at det er et fænomen, som er heftigt diskuteret, og noget som ordensmagten ikke helt ved, hvad man skal stille op med, så kan deres måde at neutralisere lovbruddet på siges at være god, da deres argumentation i en vis grad kan forsvares.

Opsamling

Der er blevet berørt mange aspekter af Danmarks dyrelovgivninger i dette overordnede tema, og til at starte med blev informanternes holdninger til dyrelovgivningerne undersøgt. Resultaterne viste her, at der, som antaget, er nogle betydelige forskelle mellem, hvordan dyrelovgivningerne anskues af landmændene, og hvordan de anskues af dyreværnsorganisationen. Ingen af landmændene mente, at der skulle foretages nogle stramninger af lovgivningerne. Tværtimod mente to af de tre landmænd, at flere af lovene enten var meningsløse eller vedrørte bagateller, som ikke var nødvendige at sanktionere for. Dyreværnsorganisationens holdninger stod i modsætning til landmændenes, da der var et ønske om stramninger i dyrelovgivningerne og at kriminalisere visse forhold, heriblandt fiksering af grise. Derudover mente dyreværnsorganisationen også, at mange af sanktionerne bør omlægges fra bøder til en reel straf, såsom at fratage retten til at holde dyr.

Jeg har også undersøgt, hvilke konsekvenser dyrelovgivningerne har for landmænd. I den sammenhæng lagde landmændene meget vægt på den måde, det påvirkede deres økonomiske situation. Når der tilføjes en ny lov eller der laves en ændring i dyrelovgivningen, så betyder det ofte, at landmændene skal foretage en form for fysisk ændring, eksempelvis en udvidelse af stisystemet, og det er noget, som landmanden hæfter for. En af landmændene nævnte også, at dyrelovgivningerne kan have nogle mere vidtrækkende konsekvenser i form af, at øget stramninger kan lede til en outsourcing af den danske husdyrproduktion til lande, hvor lovene ikke i ligeså høj grad beskytter dyrene. Dyreværnsorganisationen udelukkede ikke muligheden for sådan et scenarie, men mente at det var usandsynligt. I forlængelse heraf gav landmændene også udtryk for at være frustrerede over konkurrencen fra udlandet, og det faktum at den danske forbruger foretrak udenlandsk kød på grund af de billige priser.

En anden ting, jeg har undersøgt, er processerne bag dyrelovgivningerne samt tiltag, som ikke hører under disse. Resultaterne har her vist, at det særligt er dyreværnsorganisationer og fødevarestyrelsen, som står for en del af tovtrækningen der. Der er også blevet foretaget ændringer i landbruget ud fra tiltag, som ikke hører under loven. I mange tilfælde har landbruget indvilliget i at lave ændringer, uden de underlægges det af loven, da de også ønsker, at dyrene skal have det godt. Slutteligt er den omdiskuteret praksis, halekupering af grise blevet undersøgt, og der har vist sig at være nogle kontrasterende holdninger hertil, hvor landmændene er fortalere for halekupering generelt og også mener, at det bør være lovligt at halekupere rutinemæssigt, mens det er noget, som både dyreværnsorganisationen og fødevarestyrelsen anser som et problem.

Definition af dyrevelfærd

I dette tema har jeg søgt at klarlægge, hvordan informanterne definerer dyrevelfærd, da det findes essentielt i forhold til, hvordan de anskuer behandlingen af landbrugsdyr, og hvorfor de har de holdninger, de har.

Hanne var den første til at blive bedt om at fortælle, hvad dyrevelfærd er for hende, samt hvordan dyreværnsorganisationen karakteriserer dyrevelfærd. I hendes udlægning af dyrevelfærd var der mange forhold, som gjorde sig gældende:

”Det er, om dyrene kan udleve deres behov, og det er både fysisk og psykisk. Og det er sådan noget, som rent faktisk at komme ud og få noget sollys, få noget ordentligt materiale under fødderne, ikke kun stå i et trådbur, øh ja være begrænset i forhold til, hvor mange andre artsfæller de står sammen med, øhm mange forskellige ting i forhold til, hvad man kan gøre for at dyret har det godt, øh og man kan jo sige. Man kan jo sammenligne det med, at hvis man har en hund fx. Der ved man jo godt, at hvis en hund har været indenfor i bare 24 timer uden at komme ud og blive luftet. De fleste mennesker vil nok tænke, at det ville være meget synd for hunden, hvis den ikke kom ud og blev luftet, altså den ikke kom udenfor og gå tur, og det er jo netop det, vi ser med landbrugsdyr, at de aldrig kommer udenfor” (Bilag 5: 6).

Hvis Hannes definition af dyrevelfærd sammenholdes med 'De Fem Friheder', som er en internationalt anerkendt definition på dyrevelfærd (jf. Begrebsafklaring), så berører hun de samme overordnede områder, idet hun lægger vægt på det fysiske, psykiske og miljømæssige. At hun kan give en så detaljeret beskrivelse af dyrevelfærd, indikerer også, at det er et emne, som hun beskæftiger sig med og holder sig opdateret omkring. Det er nemlig et begreb, som er under konstant udvikling. Udover at være godt bekendt med, hvad dyrevelfærd indebærer ud fra anerkendte definitioner, så går hun også ind og sammenligner kæledyr med landbrugsdyr ved at sige, at man bør forestille sig en hund under de livsvilkår, som landbrugsdyr har. Derved giver hun udtryk for, at dyr diskrimineres ud fra, hvilken art de tilhører, og hun siger ligeledes, at det bunder i noget kulturelt. At hun sidestiller en hund med landbrugsdyr med henblik på at sætte behandlingen af landbrugsdyr i perspektiv kan dog argumenteres at være en misvisende sammenligning. Som nævnt i problemfeltet, så adskiller dyr sig fra hinanden ud fra en række parametre, heriblandt deres fysiologiske og adfærdsmæssige behov, og landbrugsbedrifter er indrettet efter de dyr, der produceres på de pågældende bedrifter. At placere en hund under de samme forhold som

eksempelvis en gris ville således være absurd, for ikke at nævne lovstridigt. Det kan antages, at hun prøver at danne et værre billede af behandlingen af landbrugsdyr, end det egentligt er tilfældet, for yderligere at fremhæve relevansen af deres sag. Det kan også bakkes op af Anders' udtalelse om, at dyreværnsorganisationer har en tendens til at fremstille tingene værre, end de er (Bilag 5: 2).

Da landmændene blev spurgt ind til, hvordan de definerer dyrevelfærd, så sagde de alle meget kortfattet, at det handler om, at dyrene skal have det godt (Bilag 2: 3, Bilag 3: 7, Bilag 4: 4). De gik ikke mere i dybden med det, og da de blev spurgt ind til, om de tænker på dyrenes psykiske helbred, så forstod de ikke helt, hvad der mentes med det (Bilag 2: 4, Bilag 3: 7-8, Bilag 4: 4). Det fremgik altså ret tydeligt, at det ikke var et begreb, som landmændene havde sat sig særligt meget ind i. De arbejdede mere bare ud fra en forestilling om, hvad de syntes var god behandling af dyrene. I forlængelse af dette sagde Per, at han syntes, det mere var et spørgsmål om at holde øje med dyrene og se, om de skulle i behandling, og at man skulle bruge sin sunde fornuft (Bilag 2: 4). Ifølge en undersøgelse, som var udført i Holland (jf. Forskningsfronten), så lagde landmændene i denne undersøgelse mest af alt vægt på dyrenes helbred i forhold til at definere dyrevelfærd. De medregnede ikke dyrenes behov for plads eller det psykiske helbred. De havde altså en endimensionel forståelse af dyrevelfærd, og det samme kan siges om landmændene for denne undersøgelse, da de helt overordnet sagde, at dyrevelfærd handlede om, at dyrene har det godt. De kom ikke med nogle nuanceret definitioner af begrebet. Det kan således argumenteres, at der måske er et behov for at gøre landmænd mere bevidste om, hvad dyrevelfærd vil sige, da man selv med de rigtige intentioner og dyrenes velfærd i tankerne, kan have en mangelfuld forståelse af, hvad det indebærer, at dyrene har det godt. Der skal dog tages forbehold for, at landmændene i denne undersøgelse er ældre, og dengang de tog deres landbrugsuddannelse, var dyrevelfærd ikke et højaktuelt emne, som det er i dag, hvor det også er noget, der er velintegreret i uddannelsen som landmand. Ikke desto mindre er der andre måder at informere ældre landmænd om dyrevelfærd end gennem uddannelse, og eftersom landbruget generelt har et meget højt aldersgennemsnit, så tilføjer det kun til relevansen. Selvom dyrevelfærd er noget, der undervises i på landbrugsuddannelsen i dag, så har en nyere dansk undersøgelse dog vist resultater, der kan tyde på, at landbrugselever bliver skolet ud fra en tankegang om, at dyrevelfærd praktiseres bedst, hvis det er til gavn for produktionsresultaterne, hvilket er medvirkende til, at et mere traditionelt syn på dyrevelfærd videreføres til den nye generation af landmænd (Terkelsen 2016). Således er det ikke kun de ældre landmænds definition på dyrevelfærd, som kan indgå i en diskussion om, hvorvidt der skal foretages nogle ændringer i landmænds syn på dyrevelfærd.

Opsamling

Dyreværnsorganisationens definition af dyrevelfærd kan betegnes som alsidig, og som en der følger de nuværende definitioner af begrebet. I forlængelse lavede Hanne en sammenligning mellem behandlingen af landbrugsdyr og kæledyr, hvilket kan argumenteres at være en retorisk strategi, som forsøger at fremstille behandlingen af landbrugsdyr værre, end det egentlig er.

Sammenholdt med dyreværnsorganisationens definition af dyrevelfærd, så viste landmændenes definition at være unuanceret og ensidig. Landmændene definerede dyrevelfærd ved, om man kunne se, at dyret havde det godt, snarere end at følge en opskrift for, hvad det indebar, at det havde det godt.

Kontrol

Under dette tema vil jeg belyse fødevarerstyrelsens kontrolbesøg hos landmændene ud fra landmændenes egne opfattelser heraf. Derudover undersøger jeg også, hvordan landmændene fører en intern kontrol med behandlingen af landbrugsdyr. Formålet med dette tema er at finde ud af, hvordan landbrugsdyr beskyttes fra dårlig behandling, samt hvordan denne beskyttelse finder sted.

Kontrolbesøg

Det har været fælles for de tre landmænd, at ingen af dem gav udtryk for at være blevet sanktioneret efter at have været underlagt kontrolbesøg. Dette kan også have haft en virkning på det faktum, at de alle var godt tilfredse med måden, hvorpå der blev ført kontrol af fødevarerstyrelsen, da det som oftest først er, når sanktionerne falder, at der opstår uenigheder (jf. Forskningsfronten) (Bilag 2: 7, Bilag 3: 4, Bilag 4: 7). Selvom landmændene er tilfredse med den måde, der føres kontrol på, så nævner Per, at kontrollen i sig selv ikke er noget, de er yderligere begejstret for ” *Ja, så positivt som man nu kan have det med at skulle blive kontrolleret på sit levebrød (...) Men altså det er man jo nødt til at finde sig i, hvis man vil være her i det, jeg laver. Forbrugerne skal jo også have en eller anden sikkerhed for, at det bliver gjort ordentligt*” (Bilag 2: 7). Det er således nok de færreste landmænd, som ser frem til at få et uanmeldt kontrolbesøg, men det er noget, der er nødvendigt for at opretholde en høj standard i landbruget. Henning siger også, at selvom man er en lovlydig landmand, så er der stadig en nervøsitet forbundet med at blive kontrolleret ” *Kommer der en kontrollant i gården, så er du altid nervøs, fordi du ved, at det var i orden dengang du kom ind, men når du går ud sammen med kontrollanten, så ved du ikke, om det er i orden, fordi det kan være, der er sket noget i de par timer, hvor du ikke har været der*” (Bilag 3: 4). Lige meget hvad vil der altså være en usikkerhed og noget ubehag ved at få besøg af en kontrollant, da husdyrproduktionen er et

erhverv, hvor tingene kan ændre sig fra det ene øjeblik til det andet. Henning fortæller dog i forlængelse heraf, at det er hans opfattelse, at kontrollanterne som regel tager højde for, at uforudseelige ting kan ske, og at det indgår i deres helhedsbedømmelse af kontrollen (Bilag 3: 4). Han siger dog også, at det ikke altid har været sådan, og at kontrollanterne før i tiden har været meget strenge og ikke givet plads til det uforudsigelige:

”Det gjorde man for et par år siden, men jeg synes sådan, at med den nye regering og sådan noget. Det er ikke et tæskehold, som kommer ud. Det er nogen, som kommer ud og fortæller, hvordan reglerne er, og så prøver at finde nogle gode løsningsforslag, og så får man en uge eller to til at få bragt det i orden, og så bliver der ekstra besøg eller ekstra kontrol på det, og det er sådan, det skal være, fordi sommetider så kommer der en lov, som vi ikke selv ved, hvordan vi skal tolke, og den bliver også tolket forskelligt. Fra den ene ende til den anden ende af landet faktisk, og så er det også rart, at hvis der er noget, at man så lige får en mulighed for at rette op på det. Ikke fordi man skal sløse, og det gør man bestemt ikke, men det er levende væsener, du har med at gøre”
(Bilag 3: 4-5).

Det indtryk man får fra informanterne, er altså, at kontrolbesøg i dag stort set udføres efter en perfekt skabelon med mere pædagogiske metoder, hvor der er plads til at drøfte, hvad der evt. skal forbedres. Der nævnes også igen et problem som fortolkningen af dyrelovgivningerne, men at det ligeledes er en faktor, som kontrollanten medregner i sin evaluering. At kontrollanters rolle i dag minder mere om det af en rådgivers, er også noget, der kan forventes at have en mere forebyggende effekt på lovovertrædelser. Hvis landmænd eksempelvis bliver informeret og vejledt om forhold, som de ikke var særligt bekendte med på forhånd, så er de også bedre udstyret til at tage forbehold for lignende problemer i fremtiden. Derudover håndteres lovovertrædelser også ved, at der bliver fulgt op med et gebyrbelagt kontrolbesøg, hvor landmændene har nogle uger til at få rettet op på situationen (jf. Problemfelt), hvilket yderligere kan ses som havende en forebyggende effekt.

Intern kontrol

Da landmændene blev spurgt ind til, hvordan de mente, at andre landmænd generelt bar sig af med at behandle dyrene, så var den overordnede holdning, at landmænd er gode til at tage sig af dyrene. Per siger dog i den forbindelse, at det ikke altid er tilfældet *”Der er selvfølgelig nogen, hvor man synes, man godt kunne ønske, at de kunne gøre det lidt bedre engang i mellem, men altså det får de så en lille hint om, at der vist er nogle ting de kunne gøre bedre, men generelt synes jeg, de gør det*

rigtig godt. Nu har jeg i hvert fald været rundt og se besætninger og sådan noget” (Bilag 2: 9). I forlængelse fortæller Henning også, at det, ved landmænd ligeså vel som alle andre samfundsgrupper, ofte bunder i, at de går ned med stress eller lignende, og at dyrene som konsekvens udsættes for vanrøgt. Landmændene er dog ikke passive, hvis de overværer en anden landmands forsømmelse af sine dyr:

”Jamen så afventer jeg jo og ser, om der er noget i det, og hvis det er rigtigt, så skal der tages hånd om det. Det synes jeg, og vi har jo også selv indenfor vores egen organisation, landbruget, hvor vi hele tiden siger, at hvis du har kendskab eller ser nogen eller tror der er nogen, der ikke passer dyrene ordentligt, jamen så reager og så sig det til din forening, så de kan tage ud på uanmeldt besøg” (Bilag 3: 13-14).

Det, som Henning nævner med, at det ofte er personlige problemer, som ligger til grund for en landmands dårlige behandling af dyrene er også noget, som Stefan Bastholm Andrade (2012) konkluderer i sin undersøgelse, *”Levekår i dansk landbrug”*. Hvis der kigges videre på Henning og Pers udtalelser om, hvad de stiller op, hvis de er vidne til en landmand, som ikke passer sine dyr ordentlig, så siger de, at de enten selv konfronterer landmanden og prøver at give ham noget vejledning eller også lader der til at være kodeks indenfor landbruget, hvor landmændene holder øje med, at tingene forløber, som de skal, når de besøger hinanden. Med afsæt i rutineaktivitetsteorien, så kan det siges, at landmændene selv agerer kapable vogtere på den måde. Eftersom det er en norm indenfor landbruget, at landmændene holder øje med hinanden, når de besøger hinandens besætninger, så kan det også forventes at have en forebyggende effekt, såvel som en bekæmpende effekt, da der er en risiko for, at en landmand på besøg vil rapportere eventuelle dårlige forhold til sin forening. Landmænd kan således siges at være en form for uformelle kontrollanter, når de besøger hinanden.

Opsamling

I ovenstående tema har jeg belyst, hvad landmændene synes om kontrolbesøg foretaget af fødevarestyrelsen, og hvordan landmænd selv fører en form for kontrol. I forbindelse med førstnævnte, så har landmændene udtrykt tilfredshed med den måde, kontrolbesøg foregår på. En af informanterne nævnte hertil, at det ikke altid har været så godt, da det før i tiden mindede mere om en heksejagt. I forhold til landmændenes interne kontrol, så er det argumenteret, at det kan forventes at have en forebyggende effekt på dårlige forhold i husdyrproduktionen.

Holdninger til den danske husdyrproduktion

I dette tema ser jeg på, hvordan den danske husdyrproduktion anskues af henholdsvis landmænd og dyreværnsorganisationen. Dertil undersøger jeg også dyreværnsorganisationens og landmændenes holdninger til hinandens roller i hele processen med at udvikle landbruget. Dette har til formål at belyse, hvordan mulighederne for at forbedre behandlingen af landbrugsdyr, foreligger.

Som det har været nævnt tidligere i analysen, så er der en masse forhold, som dyreværnsorganisationen gerne ser ændret i det danske landbrug. Disse forhold har primært været relateret til det lovgivningsmæssige. Dyreværnsorganisationen nævner dog, at de har større ambitioner med at ændre tingenes gang i landbruget, som ikke kun omhandler specifikke praksisser ”... vi rådgiver meget i at gå over til plantebaseret alternativer til animalske produkter, og det er netop af mange årsager, men især hvis man ser på det dyreetiske formål og også rent bæredygtighedsmæssigt, så er det vigtigt at fokusere også på nogle alternativer” (Bilag 5: 4). I forlængelse nævnes det også, at dyreværnsorganisationen støtter op om omlægningen fra en konventionel produktion til en økologisk produktion (Bilag 5: 7). Det kan således forventes, at et plantebaseret landbrug er endemålet for dyreværnsorganisationen, men at de samtidig støtter op om udviklingen til et mere økologisk landbrug, da det, i deres optik, er et bedre alternativ, end hvad man ser nu med det konventionelle landbrug. Det er altså en kæmpe målsætning, de har sat sig, som egentlig indebærer en opløsning af husdyrproduktionen i Danmark, for ikke at nævne konsekvenser for landmændene og en omlægning af kostvaner for majoriteten af danskerne. Da Hanne blev spurgt ind til, om der hos dyreværnsorganisationen tages højde for landmændene i deres kamp for at revolutionere landbruget, blev der sagt ” Øh, nej altså vores fokus er ikke som sådan på landmændene” (Bilag 5: 4). De vil til gengæld gerne bistå landmændene, hvis de skulle være interesseret i at omlægge deres industri til et af de nævnte alternativer (Bilag 5: 4).

Ifølge landmændene i denne undersøgelse kan det dog godt blive et problem, da de ikke har givet udtryk for at være særligt begejstret for alternative produktionsformer, hvor dyrene eksempelvis har mere bevægelsesplads og frihed til at opholde sig udendørs. Thomas beretter i den forbindelse om et besøg i Sverige, hvor han skulle se nogle fritgående søer ”Altså jeg har selv været med oppe og se. Jeg skulle se så fine søer oppe i Sverige. De gik løse over det hele. Jeg har aldrig set nogen med så mange bylder og så mange store skulderrør og det hele. Jamen det var jo bare lovligt, når de gik løse” (Bilag 4: 8). Her fremhæver Thomas de negative konsekvenser ved praksisser, som egentlig er

kendetegnet ved at skulle sikre god dyrevelfærd. Henning fortæller ligeledes om bagsiden ved at lade dyrene rende frit rundt og udleve deres naturlige behov:

”Altså jamen det er jo et spørgsmål om, hvad man gør, fordi hvis ting render frit, så kan du ikke beskytte dem mod sygdom, og frilandsgrise det ser også godt ud om sommeren, men har du prøvet at tage derud om vinteren (...) Ja, og med forfrysninger og frost i tærerne, hvor du er nødt til at aflive nogle med koldbrand. Ja, altså hvad er dyrevelfærd. Nogle synes, at alle skal gå frit, men der er også minusser ved det. Så dyrevelfærd jamen det er, at de skal have det godt, og ja jeg har det rigtigt fint med den måde, jeg selv har dem, hvor jeg har dem inde i en stald, hvor jeg beskytter dem mod klimaet (...) men nogen mener jo noget andet, men de har kun set de positive sider af det og kun tager stilling til det, men man kunne prøve at vise i fjernsynet, hvor de render derude en vinterdag, hvor de stritter, og de hoster, og de har frost i tæerne. Så vil alle jo slukke fjernsynet og så råbe op, men det bliver ikke vist” (Bilag 3: 7).

Med Thomas’ og Hennings skildringer af alternative produktionssystemer, så får man et billede af husdyrproduktionen, som ikke længere er så sort/hvidt, hvor der normalt har været et lighedstegn mellem det konventionelle landbrug og dårlig dyrevelfærd. Ud fra landmændenes fortællinger kan det endda argumenteres, at det konventionelle landbrug yder bedre dyrevelfærd på visse områder. Denne diskussion om dyr i fangenskab kontra dyr i det fri var også noget, der var oppe og vende i medierne på et tidspunkt, hvor det var velfærden ved burhøns og fritgående høns, der blev taget op til revurdering. Peter Sandøe, som er professor ved Københavns Universitet og tidligere formand for det dyreetiske råd, har i den sammenhæng sået tvivl om, hvorvidt der egentlig er dårligere dyrevelfærd forbundet med burhøns end høns i alternative produktionssystemer. Argumentet var i den forbindelse, at der var en dobbelt så høj dødelighed blandt fritgående høns end ved burhøns, og at nogle af hønsene gennemgik flere lidelser som følge af infektioner efter at være blevet hakket af de andre høns (Bech 2013). Ud fra dette kan det diskuteres, hvorvidt de forestillinger mange har af de forskellige produktionssystemer i landbruget stemmer overens med virkeligheden. Ligeledes bidrager det til en forståelse af den kompleksitet og generelle uvished, der er ved menneskers behandling af landbrugsdyr og dyr i det hele taget.

Aktørernes syn på hinanden

I dette tema søges det at belyse, hvordan landmændene opfatter dyreværnsorganisationer og den dårlige omtale forbundet med landbruget, og tilsvarende hvordan dyreværnsorganisationen opfatter

landmænd, da forholdet mellem disse aktører har meget at sige i forhold til udviklingen af landbruget.

Indledningsvist tages der udgangspunkt i dyreværnsorganisationen, og hvordan de opfatter landmænd. Hanne fortalte, at deres indtryk af landmænd var, at mange af dem lagde meget vægt på dyrenes velfærd, men at der også var en del, som så dem som genstande og ikke som levende væsener:

”Altså jeg er sikker på, at der er rigtig mange derude, som gerne vil gøre det rigtig godt øh, men der er mange tilfælde, hvor vi netop kan se, at vi ser rigtig forskelligt på dyrene, øhm og det, jamen der er jo dokumenteret rigtig mange, som netop ser ned på dyrene og ser dem som dumme og ja ser dem som en ting og ikke som et individ, som følede og tænkende, og det er rigtig skræmmende, når det går over til dem, som rent faktisk skal passe på dyrene, at de ser dem som ting, som kun er en vare, som skal sælges, og det er jo rigtig vigtigt, at man som landmand netop har fokus på dyrenes bedste, men for alle landmænd der er det jo gældende, at de har dyrene for at tjene penge” (Bilag 5: 7).

At der angiveligt er mange landmænd, som ser ned på deres dyr og tingsliggør dem, er noget, der modstrider nogle af de udtalelser, som denne undersøgelses landmænd er kommet med, bl.a. en udtalelse som at man bliver landmand, fordi det er noget, man brænder for. Derudover kan der også igen henvises til den eksisterende forskning, som siger, at det er sjældent, at der ligger onde intentioner bag tilfælde med dårlig behandling af dyr (jf. forskningsfronten), hvilket ovenstående citat kan indikere. Det er ikke helt sikkert, hvordan udtalelsen fra dyreværnsorganisationen skal tolkes. Det kan være, at der tales ud fra nogle af de dyreværnsager, som dyreværnsorganisationen selv har været involveret i, hvor pågældende landmænd har haft sådan et syn på dyrene eller også hentydes der til, at der egentlig er en relativ stor andel landmænd, som anskuer dyrene på den måde. Om ikke andet præsenteres det på en måde, som sætter landmænd i et dårligt lys, og det kan antages, at dyreværnsorganisationen igen muligvis puster det op til at fremstå værre, end det er.

I forlængelse af ovenstående, så giver alle tre landmandsinformanter udtryk for at være utilfredse med den måde, som dyreværnsorganisationer arbejder på og generelt den måde, som husdyrproduktionen fremstilles på (Bilag 2: 8, Bilag 3: 12, Bilag 4: 8). Per nævner bl.a., som et modsvar på kritikken, at Danmark er et land, som andre lande ser op til med henblik på vores høje

standarder for dyrevelfærd (Bilag 2: 8). Thomas siger ligeledes, at man først bør tage et kig på, hvordan forholdene ser ud i udlandet, da disse er meget dårligere end de danske (Bilag 4: 8). Det kan siges, at landmændene her gør brug af neutraliseringsteknikken, *denial of responsibility*, da de prøver at minimere omfanget af den dårlige behandling af landbrugsdyr i Danmark ved at sidestille den med den dårligere behandling af landbrugsdyr i udlandet. At landbrugsdyr har dårligere betingelser i udlandet, retfærdiggør således ikke, at der i Danmark er visse områder, hvor landbrugsdyrenes vilkår også kan kritiseres. De kan dog have ret i, at der, som også nævnt tidligere i analysen, er en ubalance mellem den kritik, de modtager, og den ros de modtager.

I forhold til landmændenes holdninger til dyreværnsorganisationer, så nævner Per, at han synes, de har for meget at skulle sige, da de ikke er saglige. Samtidig mener han også, at de tillægger dyrene kvaliteter, som de ikke har ”*Altså det er jo ikke mennesker, vi snakker om. Det er jo dyr, og dyr har jo ikke samme adfærdsmønstre, som mennesker har*” (Bilag 2: 9). Henning har haft nogenlunde samme kritik af dyreværnsorganisationer, men han nævner i tillæg, at det er hans overbevisning, at dyreværnsorganisationer prøver at grave den mindste ting frem og få det til at fremstå som et kæmpe problem, fordi de har et budget, der skal køre rundt, og det budget kan ikke køre rundt, medmindre de kan fremtvinge nogle forsidehistorier om, hvor slemt dyrene har det i landbruget. Han mener altså, at dyreværnsorganisationernes formål i sidste ende er at tjene penge ”*Så jeg er træt af sådan nogle organisationer, som skal tjene penge, og som skal profilere sig selv ved at hænge nogen ud som syndebuk*” (Bilag 3: 13). Han nævner også, at denne måde at agere på ikke er noget, der er enestående for dyreværnsorganisationer, men at journalister og medier generelt er på samme måde ”*Jamen jeg tror, at allesammen de har den samme agenda. De skal gøre sig opmærksom på sig selv, og det er akkurat det samme som journalister og aviser. De skal sælge nogle forsider og aviser, for det er penge, så det er økonomien, der driver dem. Det tror jeg på*” (Bilag 3: 12). Landmændene går her til forsvar mod dem, der kritiserer dem ved at så tvivl om deres troværdighed og sige, at de ikke er i en position til at kunne kritisere, da deres egne arbejdsmetoder ligeså vel er et mål for kritik. I denne sammenhæng kan neutraliseringsteknikken, *Condemnation of the condemner*, indbringes, da landmændene, som er modtagere af fordømmelse, kritiserer dem, der fordømmer. Ved at overføre fordømmelsen til dem, der fordømmer, så underminerer de den kritik, de selv udsættes for ved at fremhæve, at dem der fordømmer ikke selv er bedre. Denne neutraliseringsteknik kan vurderes til at kunne retfærdiggøres i et vist omfang, da dyreværnsorganisationer, som nævnt af Anders tidligere i analysen, kan have en tendens til at overdrive alvoren af en situation. At landmændene til gengæld udelukkende ser

dyreværnsorganisationer og deres tilstedeværelse som negativ, kan dog betvivles, da dyreværnsorganisationer i mange tilfælde har været medvirkende til at forbedre behandlingen af landbrugsdyr.

Opsamling

Ovenstående hovedtema har undersøgt nogle af de uoverensstemmelser, der er mellem informantgrupperne i forhold til, hvordan landbruget skal udvikle sig for at kunne tildele dyrene den bedste velfærd og beskyttelse. Dyreværnsorganisationen mente, at et skridt i den rigtige retning ville være at omlægge det konventionelle landbrug til et økologisk landbrug. Landmændene udpegede til gengæld nogle af de ulemper, som en økologisk omlægning ville have for dyrene, og de gav samtidig udtryk for, at det konventionelle landbrug sikrede bedre velfærd for dyrene. Disse resultater afbilder den subjektivitet og tvivl, der er forbundet med, hvad der er den rigtige måde at producere landbrugsdyr på. Ligeledes viser det, hvordan informanterne beskytter deres overbevisning ved, at de fremhæver de punkter, som understøtter denne overbevisning og bortser dem, der modstrider den.

Med henblik på, hvordan de to informantgrupper anskuer hinanden, så var dyreværnsorganisationens opfattelse af landmænd en anelse tvetydig, da Hanne nævnte, at der var rigtig mange landmænd, som ville det bedste for dyrene, men også at der var mange, som i bund og grund havde et forkert syn på dyr. Sådant en udmelding er ikke særlig kvantificerbar, da det ikke specificeres, hvordan fordelingen af disse landmænd er. Man får dog et indtryk af, at der er tale om en nogenlunde lige fordeling, hvilket er modstridende med, hvad den eksisterende forskning indikerer.

Det kan konkluderes, at landmændenes opfattelse af dyreværnsorganisationer udelukkende var af negativ karakter, da den overordnede holdning var, at de blev gjort til syndebuk for, at dyreværnsorganisationerne kunne profitere på dem, og at de samtidig ikke fortjente den kritik, de fik, da landbrugsdyrenes vilkår i Danmark er meget bedre end i udlandet.

Konklusion

I dette afsnit konkluderes der, med afsæt i analysen, på følgende problemformulering:

Hvordan anskues behandlingen af landbrugsdyr i Danmark, ud fra et velfærds- og lovgivningsmæssigt perspektiv, af henholdsvis landmænd og repræsentanter for fødevarestyrelsen og en dyreværnsorganisation, og hvordan italesættes disse aktørers roller?

Konklusionen vil fokusere på de væsentligste resultater, der er fremkommet i analysen, og den vil ligeledes have karakter af en diskuterende konklusion.

På baggrund af informanternes udtalelser kan det overordnet siges, at behandlingen af landbrugsdyr er et komplekst fænomen, der er omgivet af en masse diskurser, som varierer betydeligt, afhængigt af hvilket perspektiv det anskues fra. Derudover er det noget, som har undergået en stor forandring indenfor relativ kort tid, og disse ting er med til at tegne et billede af fænomenet som et, der i højere grad er præget af holdninger og værdier end egentlige retningslinjer for, hvad der er god og dårlig behandling af landbrugsdyr.

I forbindelse med landbrugets udvikling, så kan det konkluderes, ud fra landmændenes udtalelser, at landbruget er gået fra at være gennemtrængt af en dominerende maskulinitet, kendetegnet ved hårdt fysisk arbejde og en vis kynisme, til at blive beskrevet af landmændene selv som et erhverv, hvor omsorgsydelse fylder en stor del. Denne udvikling skyldes til dels industrialiseringen af landbruget, som har lettet arbejdsbyrden, men det skyldes også det øget fokus på dyrevelfærd, som er gået fra at være ikke-eksisterende til at stå højest på dagsordenen. Ifølge dyreværnsorganisationen, så har den teknologiske udvikling til gengæld banet vej for masseproduktioner, som er blevet kritiseret for at forringe dyrenes vilkår, og som i højere grad indbyder til lovovertrædelser, da det er sværere at have overblik over dyrene. Landmændene har dog været af en anden opfattelse, da de ikke mente, at det øget antal dyr har gjort det sværere at følge de lovmæssige standarder. Det kan således konkluderes, at informantgrupperne adskiller sig fra hinanden i forhold til, hvilke konsekvenser de mener udviklingen af landbruget har haft for antallet af lovovertrædelser og dyrenes velfærd. Ud fra RAT kan det diskuteres, hvorvidt udviklingens konsekvenser har påvirket antallet af lovovertrædelser, da der er kommet flere mulige mål for lovovertrædelser, men samtidig har den potentielle motiverede forbryder ændret karakter, i takt med at landmandens rolle er blevet mere den af en omsorgsgiver, hvilket kan modvirke effekten af, at der er kommet flere egnede mål for lovovertrædere.

Der kan også konkluderes at være forskelle i informantgruppernes holdninger til dyrelovgivningerne, hvor landmændene mener, at der bør foretages lempelser af mindre lovovertrædelser eller at der, som minimum, ikke er behov for flere lovmæssige restriktioner, mens dyreværnsorganisationen mener det modsatte med, at flere forhold i landbruget bør kriminaliseres. Derudover mener de også, at de straffe der gives, bør ændres fra hovedsageligt at være bøder til at sætte et mere mærkbart aftryk, eksempelvis ved at fratage retten til at have dyr.

Rutinemæssig halekupering og halekupering i almindelighed er noget, der er blevet undersøgt i analysen, og resultaterne har her vist, at landmændene bevidst bryder med loven, og at det ikke er noget, som fødevarerstyrelsen på nuværende tidspunkt er i stand til at gøre noget ved. Ud fra landmændenes udtalelser kan det konkluderes, at det ikke lader til at være af økonomiske årsager, at de begår denne lovovertrædelse, men fordi de ikke mener, der er nogle bedre alternativer til at forhindre halebid. Loven, eksperter og dyreværnsorganisationer siger dog, at der er bedre alternativer, såsom at give grisene mere plads til at bevæge sig, men landmændene påstår at have prøvet det uden resultater. Disse påstande mod påstande har efterladt debatten i lidt af en stilstand, og det argumenteres i denne undersøgelse, at parterne i fællesskab bør præsentere deres synspunkter og evt. få det testet under kontrolleret forhold.

Selvom der er flere uoverensstemmelser mellem informantgrupperne og deres holdninger til dyrelovgivningerne, så er der dog en enighed om, at det øget fokus på dyrevelfærd gennem lovgivninger og den generelle opfattelse af dyrenes status, er en positiv udvikling, da alle informanterne, til trods for deres utilfredsheder, har givet udtryk for, at de vil det bedste for dyrene.

Som nævnt i analysen, så er definitionen af dyrevelfærd noget, der har relevans i forhold til at sikre en god behandling af landbrugsdyr, og som det fremgik af resultaterne, så var man hos dyreværnsorganisationen meget afklaret med, hvad de anerkendte definitioner på dyrevelfærd indeholdt, mens landmændene udelukkende definerede det ved, at dyrene skulle have det godt. Det kan således konkluderes, at landmændene har en mangelfuld forståelse for, hvad dyrevelfærd indebærer, og det kan ligeledes diskuteres, om det er noget, som særligt ældre landmænd burde modtage noget undervisning eller kurser i, da det kan antages have en positiv effekt på, hvordan landbrugsdyr fremover behandles.

De uoverensstemmelser, der gennemgående har vist sig at være mellem landmænd og dyreværnsorganisationen, kan, langt henad vejen, siges at skyldes det forhold, at dyreværnsorganisationen har en rolle som anklager, hvis job består af at finde mangler i landbruget, mens det er landmændene, der er på anklagebænken, som skal forsvare den måde, der drives landbrug på. Det har således fremgået tydeligt, at deres synspunkter er påvirket af de institutioner, som de repræsenterer, og at de gør brug af forskellige teknikker til at sætte dem selv eller deres virke i et bedre lys. Ved landmændene har det vist sig ved, at de flere gange har gjort brug af neutraliseringsteknikker til enten af forskyde eller minimere deres tvivlsomme eller egentlige ulovlige behandling af dyrene. Eksempelvis blev halekupering sammenlignet med vaccination af et

barn. For dyreværnsorganisationen har det vist sig ved, at deres argumenter til tider har været lidt misvisende eller har overdrevet alvoren af en given situation, hvilket også er noget, som landmændene og Anders fra fødevarestyrelsen har påpeget.

Litteraturliste

Referencer

- Andersen, Mette Foss & Mortensen, Laust Hvas (2016): *Kriminalitet og uddannelse blandt unge*. Danmarks Statistik.
- Andrade, Stefan Bastholm (2012): *Levekår i dansk landbrug – analyse af sammenhænge mellem risikofaktorer og dyreværnsager i landbruget fra 2000 til 2008*. København. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Anneberg, Inger; Sørensen, Jan Tind & Vaarst, Mette (2011): Det vanskelige møde mellem kontrollant og landmand. I *2010 Dyrevelfærd i Danmark. Videncenter for dyrevelfærd*, pp. 33-39. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.
- Bentham, Jeremy (1789): *An Introduction to the Principles of Morals and legislation*. Oxford, Clarendon Press.
- Birkler, Jakob (2013): *Videnskabsteori*. Letland: Munksgaard.
- Brinkmann, Svend (2015): "Etik i en kvalitativ verden" I Brinkmann, Svend og Lene Tanggaard (red.): *Kvalitative metoder – en grundbog*. Letland: Hans Reitzel Forlag.
- Cazaux, G. 1999: *Beauty and the Beast: Animal abuse from a non-speciesist criminological perspective*, I *Crime, Law & Social Change*.
- Collin, Finn (2015): Socialkonstruktivisme. I Jacobsen, Michael Hviid; Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter (red.), *Videnskabsteori i Statskundskab, Sociologi og Forvaltning*. Finland. Hans Reitzels Forlag.
- Cullen, Francis T.; Agnew, Robert & Wilcox, Pamela. (2014): *Criminological Theory: Past to Present*. New York: Oxford University Press.
- Dawkins, Maria Stamp (2006): *Through animal eyes: What behaviour tells us (i) Applied Animal Behaviour Science*.
- Det Dyreetiske Råd (2016): *Det Dyreetiske Råd: Udtalelse om dyreværnsloven*. Miljø- og Fødevareministeriet.
- De Vaus, David (2001): *Research design in social research*. London. Sage Publications.

- Downes, David; Rock, Paul & McLaughlin, Eugene. (2016): *Understanding Deviance: A Guide to the Sociology of Crime and Rule-Breaking*. Oxford University Press.
- Frandsen, Lotte (2012): *Dyr bør have etiske rettigheder*. Etik.
- Fødevarestyrelsen (2016): *Dyrevelfærd i Danmark 2016*. Miljø- og Fødevareministeriet, Fødevarestyrelsen.
- Hansen, Gitte Bahn 2012: *Dyrevelfærd – AMU kursus*. Hansenberg.
- Holmstrup, Gitte; Schjælde, Johannes; Lundsgaard, Rikke; Nygaard, Thyge; Ogstrup, Lisbet & Iversen, Birgitte Damm (2018): *Sådan ligger landet... – tal om landbruget 2017*. Danmarks Naturfredningsforening og Dyrenes Beskyttelse.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009): *Interview – introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lilly, J. Robert, Cullen, Francis T. & Ball, Richard A (2015): *Criminological theory – Context and Consequences*. SAGE Publications, Inc.
- Little, Jo & Jones, Owain (2000): *Masculinity, Gender, and Rural Policy*. Rural Sociological Society.
- Maruna, Shadd & Copes, Heith (2005): “What have we learned from five decades of neutralization research”. I *Crime and Justice*, Vol. 32, pp. 221-320. The University of Chicago Press.
- Ricard, Matthieu 2015: *A plea for the animals – The Moral, Philosophical, and Evolutionary Imperative to Treat All Beings with Compassion*. Shambhala Publications, Inc.
- Riis, Ole (2005): *Samfundsvidenskab i praksis. Introduktion til anvendt metode*. Gylling: Hans Reitzel Forlag.
- Sandøe, Peter & Stine B. Christiansen (2010): *Ethics of Animal Use*. Oxford. Blackwell Publishing.
- Sullivan, Roger J. (1989): *Immanuel Kant’s moral theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sykes, Gresham M. & Matza, David (1957): Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. I *American Sociological Review*, Vol. 22, No. 6, pp. 664-670. American Sociological Association.
- Velde, Hein Te; Aarts, Noelle & Woerkum, Cees Van (2001): Dealing with Ambivalence: Farmers’ and Consumers’ Perceptions of Animal Welfare in Livestock Breeding. I *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, pp. 203-19. Springer.

- Yin, Robert K (2009): *Case Study Research – Design and Methods*. USA: Sage publications.

Internetkilder

- Bech, Gustav (2013) *Sandøe: Burhøns har det bedre end frie høns*. Organictoday.
<http://www.organictoday.dk/sandoe-burhons-har-det-bedre-end-frie-hons/>
- Besøgt d. 25/3/2018
- Carøe, Mikkel Homann (2018): *Vi står sammen om dansk landbrug*. Seges.
<https://www.seges.dk/da-dk/nyheder/vi-staar-sammen-om-dansk-landbrug>
- Besøgt d. 21/5/2018
- Danske Love: *Dyreværnsloven*.
<https://danskelove.dk/dyrev%C3%A6rnsloven>
- Besøgt d. 26/3/2018
- Fødevarestyrelsen (2017): *Bekendtgørelse om halekupering og kastration af grise*. Retsinformation.
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194947>
- Besøgt d. 2/3/2018
- Harari, Yuval Noah (2015): *Industrial farming is one of the worst crimes in history*. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/books/2015/sep/25/industrial-farming-one-worst-crimes-history-ethical-question>
- Besøgt d. 29/2/2018
- Redaktionen, Denstoredanske.
http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Sociologer/Karl_Mannheim
Besøgt d. 25/4/2018
- Terkelsen, Majbrit (2016): *Landbrugsuddannelse kan føre til kynisme*. Økologisk landsforening.
<http://okologi.dk/oekologi-og-erhverv/nyheder/2016/02/landbrugsuddannelse-kan-foere-til-kynisme>
- Besøgt den 1/6/2018

- Wellington SPCA: *The Five Freedoms*.

<https://www.wellingtonspca.org.nz/animal-care/the-five-freedoms/>

- Besøgt d. 4/5/2018

Bilag 1

Interviewguides

Interviewguide – landmænd

Indledende spørgsmål:

- Hvor gammel er du?
- Hvor længe har du arbejdet indenfor landbruget?
- Hvor stor er din bedrift/den bedrift du arbejder på?
- Hvilke dyr produceres der?

Hovedspørgsmål:

Udviklingen af landbruget.

Den enkelte landmand har i dag ansvaret for mange dyr. Vil du mene, at det er muligt at sikre, at alle dyrene har det godt, når der skal holdes øje med så mange?

- Hvordan vil du beskrive arbejdsvilkårene for landmænd indenfor husdyrproduktionen i dag?
- Er det hårdt at være landmand i dag? Hvorfor?

Er du godt bekendt med de danske dyrelovgivninger?

- Hvad synes du overordnet om dem?
  - Mener du, at der bør foretages nogle stramninger eller lempelser af de danske dyrelovgivninger?
- Er der nogle specifikke paragraffer eller områder af dyrelovgivningen, som du er uenig i?
- Hvad har dyrelovgivningen af betydning for dig i forhold til at drive landbrug?
- Mener du, at du som landmænd er nok bekendt med dyrelovgivningen i forhold til at overholde alle regler?
- Mener du, at der er nogle forhold eller praksisser indenfor husdyrproduktion, som er lovlige, men som bør gøres ulovlige (for at forbedre dyrenes velfærd)?
  - Eller omvendt.

Hvordan vil du definere dyrevelfærd?

- Hvad vægter du mest, når du tænker på, at dyr skal have det godt?
- Hvilke ændringer har du oplevet i forhold til dyrevelfærd i dit arbejde, i den tid du har arbejdet?
- Hvad er din holdning til (rutinemæssig) halekupering af grise?

- Ved du, hvorfor rutinemæssig halekupering af grise forekommer hos næsten samtlige svineproducenter, selvom det er i uoverensstemmelse med loven?
- Hvad er din holdning til kastration af grise?

Har du/i haft kontrolbesøg?

- Hvordan foregik besøget?
- Hvordan var din oplevelse af besøget?
- Fandt de nogen lovovertrædelser?

Opfattelsen af landmænd.

- Behandlingen af landbrugsdyr er et medievarmt emne for tiden. Er det noget, du har bemærket?
  - Hvordan har du bemærket det?
  - Føler du, at du har været under beskydning i kraft af dit erhverv som landmand?
- Dyreværnsorganisationer retter ofte kritik mod den måde, der drives landbrug på i Danmark. Hvad mener du om det?
  - Er deres kritik berettiget?
- Det man ofte hører er, at dyrene har for lidt plads, og at de bliver presset til det yderste i forhold til at producere så meget som muligt. Hvad mener du om det?
  - Hvad er din reaktion, hvis du, eller landmænd generelt, bliver beskyldt for dårlig dyrevelfærd?
- Hvad mener du generelt om dyreværnsorganisationer?
  - Er det godt, at de er til eller ville du helst være dem foruden?

Interviewguide – fødevarestyrelsen

- Til at starte med, vil jeg høre, om du kort kan fortælle mig om, hvad dit arbejde går ud på?
- Når der vedtages love, som har til formål at beskytte dyrene. Hvem er så ofte de vigtigste aktører i den proces? Er det folk fra regeringen, dyrerettighedsorganisationer, landbruget, fødevarestyrelsen eller er det sager fra medierne?

Der findes et relativt stort antal lovovertrædelser indenfor den danske husdyrproduktion (ca. 20%).
Hvordan kan det være?

- Er det noget, i hos fødevarestyrelsen prøver at bekæmpe? Hvordan? Nogen forebyggende indsatser?
- Er det din vurdering, at landmændene ikke er tilstrækkeligt bekendt med dyrelovgivningen?

Eller ser de bare lidt for let på de mindre lovovertrædelser?

- Ifølge flere rapporter og artikler, så er der nogle mangler i dyrelovgivningen. Bl.a. forekommer der en rutinemæssig halekupering af grise ved næsten samtlige svineproducenter, uden at det er noget, der tjekkes for under kontrolbesøg. Hvordan kan det være? Spiller det økonomiske aspekt en rolle?

- Det er også fundet, at 51% af de danske søer, samt en stor andel af slagtesvin oplever at få mavesår, og at det opstår, fordi de ikke fodres efter deres behov. Der angives også, at det heller ikke er noget, der kontrolleres for ved kontrolbesøgene. Hvordan kan det være? Spiller det økonomiske aspekt en rolle?

- I dyreværnsloven anvendes der betegnelser som ”væsentlig ulempe”, ”beskyttes bedst muligt” og ”behandles forsvarligt” i forhold til at sikre beskyttelsen af dyr. Vil du mene, at de begreber er målbare nok for en landmand, når der skal foretages en vurdering af, om han/hun overholder loven?

- For hvornår er der tale om væsentlig ulempe og ikke bare moderat ulempe?

- Der har i længere tid været kritik af behandlingen af dyr i landbruget, bl.a. med det høje produktionspres, som eksempelvis slagtekyllinger udsættes for. Er det noget, i forholder jer til hos fødevarestyrelsen? Hvordan?

- Har der været nogle lovforslag, som du eller som man hos fødevarestyrelsen har syntes bør vedtages, men som ikke er blevet vedtaget?

- Ved du, om der på nuværende tidspunkt er tale om at lave nogle reguleringer eller tilføjelser i dyreværnsloven? I så fald hvilke?

Interviewguide – Dyreværnsorganisation

Til at starte med vil jeg gerne høre, om du kort kan fortælle mig om, hvad du laver hos dyreværnsorganisationen og også gerne hvorfor du har valgt at arbejde der.

- I forhold til landbrugsdyr – hvilke områder har i på nuværende tidspunkt fokus på?

- Hvad tænker i om de nuværende dyrelovgivninger? Mener i, at de er dækkende nok i forhold til at sikre god dyrevelfærd hos landbrugsdyr?

- Der findes et relativt stort omfang af lovovertrædelser indenfor husdyrproduktionen i det danske landbrug. Er det noget, i har fokus på?
- Har i nogle forslag til, hvordan antallet af lovovertrædelser i landbruget kan reduceres?
- Har i nogle holdninger til den måde, der føres kontrol med landbrugsbesætningerne?
  - Der har bl.a. været meget snak om rutinemæssig halekupering af grise samt mavesår hos søer og sådan nogle ting som ikke kontrolleres for?
- Hvordan er jeres samarbejde eller relationer til landbruget?
- Indgår i i dialog med almindelige landmænd, når i vurderer dyrenes velfærd i landbruget?
  - Møder i forståelse fra landmænd eller landbrugsrepræsentanter i forhold til de kampagner i fører, som har til hensigt at forbedre dyrevelfærden hos landbrugsdyr?
  - Medtænker i de konsekvenser, som jeres kampagner eller målsætninger kan have for de enkelte landmænd, eksempelvis deres konkurrencedygtighed eller deres, i forvejen, hårde arbejdsvilkår?
- Hvordan definerer i dyrevelfærd?
  - Ved i, hvordan jeres definition på dyrevelfærd adskiller sig fra landmænds generelt (hvis den gør)?
- Har i gjort jer nogle tanker om, hvordan man kan forbedre landmænds forståelse for, hvad der udgør god dyrevelfærd?
  - Det kan være undervisning på landbrugsskolen osv.
- Hvis man laver for mange regler eller love ud fra, at dyr skal have det bedre, kan det så ikke også føre til, at husdyrproduktionen (eller dele heraf) bliver flyttet til andre lande, hvor der er dårligere dyrevelfærd?
- Hvordan ser fremtiden ud for dyrevelfærden indenfor landbrugssektoren?
- Hvornår kan i stille jer tilfreds med den måde, der produceres dyr indenfor landbruget?